

DONALD TRUMP DÖNEMİNDE AVRUPA BİRLİĞİ-ABD İLİŞKİLERİ: LİBERAL DÜNYA DÜZENİ, KRİZLER VE AYRIŞAN POLİTİKALAR*

Sinem ÜNALDILAR KOCAMAZ**

Öz

Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki ilişkiler, oldukça köklü bir geçmiŐi olan, iki Dünya Savaşı'nın birlikte kazanılması ve Avrupa kıtasının yeniden inşa edilmesi gibi ortak işbirliği temeli üzerinde şekillenen ilişkilerdir. İki taraf, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik ve güvenlik kurumlarını oluşturarak liberal sistemin kurulmasını sağlamışlar ve normatif düzeni birlikte inşa etmişlerdir. Uzun yıllar boyunca süren liderler arasındaki olumlu diyalog, elitler ve bürokratlar arasındaki işbirliği, kamuoyunun ortak algısı ve ortak hatıralar ilişkinin devamlılığını sağlamıştır. Bununla birlikte 2008 ekonomik krizi ve peŐi sıra yaşanan Arap Baharı süreci, mülteci sorununu ciddi bir sorunsal haline getirirken Avrupa'da ve ABD'de aşırı sağın yükselmesine neden olmuştur. Bu çerçevede popülist söylemler kabul görmeye başlamış; demokrasi, liberalizm, çoğulculuk gibi benimsenmiş değerlerde bir aşınma söz konusu olmuştur. Bu dönemde göreve başlayan Donald Trump'ın kendisinden önceki başkanlardan farklılaşan dış politika anlayışı ve kendine özgü siyasi tavrı, AB ve ABD arasında daha önce hiçbir dönemde yaşanmamış krizlere neden olmuş, liberal dünya düzenini oluşturan çok taraflılık, kolektif güvenlik, küresel ekonomi gibi temelleri sarsmıştır. Trump'ın dış politikada fayda-maliyet analizi, ulusal çıkarın üstünlüğü, çok taraflılıktan uzaklaşma gibi daha çok realist söylemlerden oluşan ve kendisi tarafından da ilkeli realizm olarak isimlendirilen doktrini, AB ile ilişkilerde önemli bir güven bunalımını beraberinde getirmiştir. Bu çerçevede çalışma, Trump döneminde AB-ABD

* Bu makale, 7-8 Şubat 2020 tarihinde gerçekleştirilen “Avrupayı Tartışmak: Dünü, Bugünü ve Yarını” konulu Marmara Avrupa Çalışmaları Konferansı'nda (MCES-2020) tebliğ olarak sunulmuştur.

** Doç. Dr., Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: sinem.kocamaz@ege.edu.tr.

ilişkilerinde ortak değerler, kolektif güvenlik ve liberal ekonominin devamlılığı gibi temellerin nasıl etkilendiğini incelemektedir. Çalışmanın argümanı, Trump'ın politikalarının ABD ile AB tarafından İkinci Dünya Savaşı sonrasında geliştirilmiş olan liberal düzeni farklı açılardan zafiyete uğrattığı, ABD'nin geleneksel politika çizgisinden uzak olduğu, ancak, sözü edilen sorunların, Joe Biden'ın 2020 ABD Başkanlık seçimlerini kazanmış olmasının gösterdiği gibi, bu liberal düzeni ve transatlantik ilişkileri kökten değiştirecek politikalar olmadığı ve bunların daha çok dönemsel sorunlar olarak değerlendirilebileceğidir.

Anahtar Kelimeler: *Transatlantik İlişkiler, Güvenlik, NATO, Donald Trump, Avrupa Birliği.*

EU-US RELATIONS IN THE DONALD TRUMP ERA: LIBERAL WORLD ORDER, CRISES AND DIVERGING POLICIES

Abstract

The relations between the European Union (EU) member states and the United States (US) have a long-standing past; these relations are built upon their collective victory in two World wars and the cooperation for rebuilding the European continent. Both parties have laid the foundations for the liberal system by creating economic and security organisations after the Second World War, establishing the normative order together. The positive dialogue between the leaders that has lasted for years, the collaboration between the elites and bureaucrats, the common perception of the public, and shared memories have maintained the continuity of the relations. However, the economic crisis in 2008 and the subsequent Arab Spring have turned the question of refugees into a serious problem while bringing about the rise of the far-right in both Europe and the US. Within this framework, populist appeals have started to gain ground, indicating the erosion of adopted values such as democracy, liberalism, and pluralism. The foreign policy and political attitude of Donald Trump deviating from previous presidents have provoked unprecedented crises between the EU and the US, shaking the foundations of the liberal World order like multilateralism, collective security, and global economy. The foreign policy doctrine followed by Trump consisting of realist appeals such as cost-benefit analysis, the superiority of national interests, and the deviation from multilateralism, which is also called principled realism by Trump, has brought about a significant confidence crisis in the relations of the US with the EU. In this respect, this article examines the EU-US relations under the presidency of Trump in consideration of the way how foundations such as common values, the future of collective security, and the continuity of the liberal economy are affected during this period. It argues that the said problems are temporal and

that they would not radically change the liberal order and transatlantic relations, as Joe Biden's victory in the 2020 US Presidential election suggests.

Keywords: *Transatlantic Relations, Security, NATO, Donald Trump, EU.*

Giriş

AB ve ABD arasındaki transatlantik ilişkiler, iki Dünya Savaşı'nın birlikte kazanılması ve Avrupa kıtasının yeniden inşa edilmesi gibi ortak işbirliği temeli üzerinde şekillenmiş; askeri, siyasi ve ekonomik temeller üzerinde kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası sistemi birlikte şekillendiren ve yöneten taraflar, uluslararası sistemin işleyişini sağlayan ekonomi, siyaset ve güvenlik kurumlarını birlikte şekillendirmişlerdir. ABD ve AB'nin birlikte inşa ettikleri uluslararası liberal düzen, ilişkilerin sorunsuz yürümesini sağlamış, aynı zamanda AB ve ABD'ye güvenlik ve ekonomi ilişkilerini kendi değerlerine göre düzenleme şansı sunmuştur. Transatlantik ilişkiler, sözü edilen liberal düzen çerçevesinde demokrasinin ve uluslararası hukukun üstünlüğü, liberal ekonominin işlerliği, uluslararası işbirliği gibi ortak değerler üzerinde köklenmiştir.

Liderler arasındaki diyalog, elitler ve bürokratlar arasındaki işbirliği, kamuoyunun ortak algısı ve ortak hatıralar gibi temel unsurlar, transatlantik ilişkinin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte güvenlik alanındaki bağımlılık, istihbarat paylaşımı ve ortak tarihsel birikim taraflar arasındaki ilişkinin önemli dayanak noktalarıdır. Soğuk Savaş dönemi boyunca güvenlik bağımlılığı çerçevesinde gelişen Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)-ABD ilişkileri, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte değişen stratejiler doğrultusunda yeniden şekillenmiştir. Bu dönemde ortak dış ve güvenlik politikası çerçevesinde kendi kurumlarını ve daha sonra kendi savunma politikasını inşa eden AB, ABD ile liberal düzenin sağladığı işbirliği ortamı içerisinde çalışmaya devam etmiş, ortak çalışan NATO ve Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) çerçevesinde taraflar pek çok askeri operasyonu birlikte yürütmüşlerdir. Bu bağlamda Bosna ve Kosova örneklerinde görüldüğü üzere, NATO, çatışmayı sona erdirip ateşkesi sağlayan aktör olurken AB, çatışma sonrası devlet inşasına yardım eden seçimlerin yeniden yapılmasını sağlayan yardımcı güç olmuştur.

Dünya politikası, uluslararası sistemin işleyişi ve ekonomik politikalar konusunda genellikle benzer bakış açısına sahip olan AB ve ABD'nin tarihsel süreçte karşı karşıya geldikleri pek çok kriz yaşandığını da belirtmek gerekir. 1956 Süveyş Krizi, 1973 OPEC Petrol Krizi, Irak Savaşı, Kyoto Protokolü'nün imzalanmasında yaşanan sorunlar, İran'a karşı izlenecek politikalar gibi konular, tarihsel süreçte AB ve ABD'nin üzerinde anlaşamadıkları önemli konu başlıklarındandır. Bununla birlikte iki taraf, sorunlara karşı geliştirdikleri

politikalar açısından zaman zaman ayrılığa düşseler de genel olarak köklü, istikrarlı, askeri, ekonomik ve kültürel pek çok boyutu olan bir ilişki biçiminden söz etmek mümkündür. Ancak yukarıda çerçevesi çizilen dinamikler etrafında şekillenen ilişkiler, Donald Trump'ın başkanlık görevine gelmesiyle birlikte önceki dönemlerden farklı boyutta krizlere maruz kalmıştır. Her ne kadar Süveyş ve Irak Krizleri gibi tarihsel çatlaklar oldukça önemli sorunlara işaret etse de Trump döneminde yaşanan sorunlar, diğer dönemlerden farklı biçimde gerçekleşmiştir.

Popülizmle birlikte yükselen milliyetçilik, artan yabancı düşmanlığı, çok kültürlülüğün azalması, refahtan mahrum kalan orta sınıfın memnuniyetsizliği, küstah ve ayrıcalıklı bireylerin lider olarak tercih edilmesi, çokuluslu şirketlerin ve medyanın yıkıcı etkilerinin artması, kültürel değerlerdeki aşınma ve otokratik yönetim tarzlarına olan yönelim, Trump iktidarının arka planındaki dinamiklere işaret etmektedir (Kocamaz, 2020). AB'nin rekabetçi gücünün azaldığı, Dünya Ticaret Örgütü'nde müzakerelerin kilitlendiği, ABD'nin ekonomik olarak Çin ile baş etmekte zorlandığı, Çin'in mega serbest bölgesel anlaşmalar aracılığıyla kendi bölgesinde ve dünya ekonomisinde giderek daha önemli bir aktör haline geldiği bu dönem, yenilikçi değerlerin tam tersine gelenekselliğin benimsendiği ve "sessiz devrim" (Inglehart ve Norris, 2016) olarak da isimlendirilen bir dönemdir. Sözü edilen dinamiklerin getirdiği popülist dalga Trump'ı iktidara taşımış, aynı zamanda AB ve ABD arasında oluşturulan liberal dünya düzeninin temel faktörlerini de sarmıştır.

Trump dönemi, ulusal çıkarların ön plana çıkarıldığı, ittifakların, çok taraflılığın ve müttefik ilişkilerinin geri plana itildiği bir dönem olmuştur. Uluslararası ilişkileri sıfır toplamlı olarak değerlendiren, İkinci Dünya Savaşı öncesi izolasyonist politikaları çağrıştıran, ABD'nin çıkarlarını önceleyen, ekonomik açıdan korumacı politikalarla şekillenen dış politika formülasyonu, liberal dünya düzeni yerine realist argümanlardan beslenmiştir (Peterson, 2018: 29-30). Trump tarafından "ilkeli realizm" olarak isimlendirilen dış politika anlayışı, korumacı, milliyetçi, ulusal çıkar odaklı ve ülkenin kazancının karşılıklı kazançtan üstün görüldüğü bir profil çizdiğinden dış politikanın realist unsurlar üzerine inşa edildiği düşünülmüştür. Sözü edilen realist unsurlara Trump tarafından yukarıda bahsi geçen korumacı ve milliyetçi değerler de eklenilmiş ve dönemin dış politika anlayışı olarak takdim edilmiştir. Bununla birlikte realist ekolün önemli akademisyenlerinden Stephan Walt ve John Mearsheimer (Mearsheimer ve Walt, 2016: 72, Walt, 2018, Mearsheimer, 2016) Trump'ın dış politika anlayışını realist politikalar olarak nitelendirilemeyeceğini vurgulamaktadırlar. Trump dönemi ABD dış politikası, realist unsurlar taşımakla birlikte realist teori için oldukça önemli eylemler olan güç dengesinin inşa edilmesi, temel dış politika stratejisinin oluşturulması, müttefikler aracılığıyla uzak bölgelerde gücün dengelenmesi (Waltz, 1996: 54-

57) gibi temel unsurlara aykırı düşmektedir. Bununla birlikte çevreleme politikalarının uygulanması ve ABD hegemonyasının devamlılığının sağlanması gibi gerekliliklerle de çelişmektedir (Walt, 2018). Bu bağlamda Trump'ın aslında ilkeli realist olarak tanımladığı dış politikasının realist politikanın da gereklerinden uzak eylemler içerdiği görülmekte ve özellikle müttefiklerin öneminin yadsınması konusundaki duruş transatlantik ilişkilerdeki temel sorunu yansıtmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze ABD başkanları liberal sitemi Avrupalı partnerleri ile birlikte inşa etmekle birlikte dönemsel olarak dış politikalarında realist bir çizgi de izlemişler hatta Ronald Reagan gibi başkanlar politikalarını Trump gibi ilkeli realizm olarak isimlendirmişlerdir (Chifu ve Fruntezi, 2018: 12). Ancak bu dönemlerde ABD, uluslararası sistemin işleyişinin bozulmaması için özen göstermiş, realist politikaların öne çıktığı dönemlerde bile demokrasinin, liberal değerlerin ve özgürlüklerin savunucusu olmuştur. Trump döneminde ise müttefiklerin suçlandığı, stratejik denge sağlamada oldukça önemli olan uluslararası örgütlerin hiçe sayıldığı, kurallara dayalı uluslararası sistemin inkâr edildiği, korumacı, ulusalcı ve küreselleşme sürecinin gereklerinden uzak politikalar, bu döneme kadar olan ABD dış politika çizgisinden tamamen farklılaşmıştır. Bu değişim, ABD ve AB arasındaki ilişkileri etkilediği kadar AB'nin kendisini var eden değerleri sarsıyor olması açısından da sorunlara neden olmuştur. Sözü edilen krizler, Bush ve Obama döneminde başlamış olmakla birlikte "Batı'yı bir bütün olarak tanımlamayan ilk Başkan Trump olmuştur" (Vuorelma, 2020: 108-109).

Trump'ın birlikte inşa edilen ve iki tarafın da çıkarlarını gözetken liberal düzenden vazgeçme eğilimi, ABD-AB ilişkilerinin zarar görmesine neden olan en önemli unsurdur. Bu çerçevede çalışma, ABD ve AB arasındaki kırılmanın lidere bağlı dönemsel bir kriz mi yoksa liderden bağımsız sistemsel dönüşüme bağlı bir durum mu olduğunu sorgulamaktadır. Liberal düzen çerçevesinde ortaya konulan ortak değerler, kolektif güvenlik, kurumsal işbirlikleri ve ekonomik düzenin Trump dönemindeki kırılmadan nasıl etkilendiği ve transatlantik ilişkileri nasıl etkilediği tartışılmaktadır. Trump döneminde liberal dünya düzeninde yaşanan krizin transatlantik ilişkileri nasıl etkilediği çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. İlkeli realizm olarak isimlendirilen ve AB ile birlikte oluşturulan liberal dünya düzenini ciddi anlamda sarsan, ancak kendi içerisinde realist teorinin argümanlarıyla da çelişen ve ABD'nin geleneksel dış politika çizgisinden uzaklaşan Trump dönemi dış politikası, AB ile arasında ciddi bir tahribat yaratmıştır. Bu noktada asıl sorun Trump'ın realist dış politika izlemesi değil realist politikanın gereklerinden de uzak ABD'nin geleneksel dış politika çizgisini ve bu geleneksel ilişki çerçevesinde şekillenmiş transatlantik bağları zedeleyen bir politika oluşturmasıdır. Ancak Joe Biden'ın 2020 ABD başkanlık seçimlerinden galip çıkması ve seçim kampanyalarındaki

söylemleri Trump yönetiminin dış politikasının ABD için geleneksel dış politikadan dönemselsel bir sapma teşkil ettiğini göstermektedir. Bu çalışmanın ana argümanı, Trump yönetiminin politikalarının ABD ile AB tarafından İkinci Dünya Savaşı sonrasında geliştirilmiş olan liberal düzeni farklı açılardan zafiyete uğrattığı, ABD'nin geleneksel politika çizgisinden uzak olduğu, ancak liberal düzeni ve transatlantik ilişkileri kökten değiştirecek politikalar olmadığı ve daha çok dönemselsel sorunlar olarak değerlendirilebileceğidir.

Bu çerçevede birinci bölümünde İkinci Dünya Savaşı sonrasında AB ve ABD tarafından kurulan liberal politikalar çerçevesinde şekillenen dünya düzeninin temel özellikleri ortaya konularak Trump'ın hangi açılardan bu yapıyı zedelediği ve hangi unsurlarla dış politikasının ilkeli realist olarak nitelendirildiği ve aslında bu politikanın realist teoriyle de ayrılan yönleri ele alınacaktır. İkinci bölümde liberal düzenin önemli unsurlarından olan, paylaşılan değerlerin dönüşümü irdelenecektir. Üçüncü bölümde kolektif güvenlik ve savunma anlayışındaki değişim ve krizler ele alınacaktır. Dördüncü bölümde Trump'ın transatlantik ilişkilerin geleneksel yapısında kırılma yaratarak AB'nin kendi yapısında sebep olduğu değişim irdelenecektir. Bununla birlikte bölgesel olarak farklılaşan politikalar da ele alınacaktır. Son bölüm liberal düzenin en önemli ayaklarından olan ortak ekonomi ve ticaret politikalarının üzerinde durulacak bu bağlamda gelecek öngörülerde bulunulmaya çalışılarak mevcut kırılmanın gelecekte nasıl şekilleneceği sorgulanacaktır.

Donald Trump Dönemi Dış Politikası: İlkeli Realizm ve Liberal Dünya Düzenindeki Dönüşüm

Trump'ın seçilmesiyle birlikte İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin garantörlüğünde kurulmuş olan liberal düzen sarsılmıştır. 1945 sonrası uluslararası sistem, ABD'nin sistemin garantörü ve gönüllü hegemonu olduğu, müttefikleri için nükleer koruma şemsiyesi de dâhil güvenlik taahhütleri oluşturduğu, bu strateji için ciddi bir ekonomik maliyet üstlendiği bir döneme işaret etmektedir. Dolayısıyla liberal düzeninin ilk sütunu, müttefiklerle birlikte inşa edilen kolektif güvenlik anlayışıdır. İkinci önemli sütun, pazarların liberal hale getirilmesi ve ekonomidir. ABD, müttefiklerine güvenliklerinin sağlanması ve pazara erişimleri konusunda hizmet sağlamış, müttefikler de işbirliği içerisinde ABD tarafından oluşturulan düzene uyum göstermişlerdir (Ikenberry, 2006: 14). Bu bağlamda transatlantik ittifak, sözü edilen hizmet sağlama, işbirliği ve ortaklaşma üzerine kurulmuştur. Franklin Roosevelt ve Harry Truman döneminden bu yana dış politikada ABD için en önemli unsurlardan birisi daimî müttefiklerin varlığıdır. Şüphesiz Avrupa ülkeleri, sözü edilen müttefiklerin başında gelmektedir. Liberal pazar ekonomisi, küreselleşme süreci ile birlikte genişlemiş ve ABD'nin küresel angajmanına ve uluslararası müdahaleciliğe evrilen politikalarını beraberinde getirmiştir (Stokes, 2018: 134).

Liberal dünya düzeninin üçüncü ayağı, insan hakları ve demokrasinin üstünlüğüdür. Dördüncü önemli sütun ise kurulan normatif düzendir. İklim değişikliği anlaşması, silahsızlanma, kitle imha silahlarının kontrolü, kara mayınlarının imha edilmesi gibi pek çok konuda yapılan sözleşme, uluslararası sistemin normatif yüzünü oluşturmuştur (Nye, 2019: 72). Bununla birlikte liberal düzen kendi içerisinde de kırılmalar göstermiştir.

ABD, 1945'ten Soğuk Savaş döneminin sonuna kadar olan süreçte yumuşak gücü ön planda olan liberal sistemin hegemon gücüyken, Soğuk Savaş sonrası dönemde sistemin tek güçlü aktörü olarak yeni Wilson'cılık olarak adlandırabilecek bir politika izlemiştir. Irak Savaşı ile birlikte yeni muhafazakârlık ideolojisi çerçevesinde müdahaleci bir aktör haline gelmiştir. Her ne kadar Irak Savaşı gibi dönüm noktaları, AB ile ilişkilerde önemli kırılmaları beraberinde getirirse de liberalizmin çizdiği ana çerçeve sabit kalmıştır. İç politikada da dış politikada da kabul edilen bu düzen, Trump'ın sadece ABD çıkarlarına odaklanan dış politika formülasyonu ile tersine dönmüştür. Soğuk Savaş sonrası dönemin en temel stratejisi olan küresel yayılma, başkan tarafından maliyetli, ABD çıkarına hizmet etmekten uzak ve gereksiz olarak nitelendirilmiştir. Trump'a göre ABD'nin kendisinden önceki temel stratejisi, ülkenin gerçek ihtiyaçlarından ziyade küresel rol oynamaya odaklanarak oldukça maliyetli bir sorumluluk ve askeri taahhüt altına girmek olmuştur (Posen, 2015: 11).

Trump'ın temel stratejisi, çok taraflılık yerine fayda-maliyet hesabı üzerinde şekillenen iki taraflı ilişkilerdir. Ortak değerlerin ve paylaşılan tarihsel bağların bir kenara itildiği bu dış politika anlayışında diğer aktörler ABD'nin ekonomik ve siyasi çıkarlarına hizmet edip etmediklerine göre konumlandırılırlar. Örnek olarak, Beyaz Saray eski Güvenlik Danışmanı H.R. McMaster ve ekonomi danışmanı Gary Cohn, dünyanın küresel bir toplumdan oluşmadığı bunun aksine sivil toplumun ve iş dünyasının avantaj sahibi olmak için birbirleriyle rekabet ettikleri bir arena olduğu yönünde açıklamalarda bulunmuşlardır (Stokes, 2018: 137). Bu anlayış, Trump yönetiminin realist teori ekseninde ulusal çıkar kavramı üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir (Stokes, 2018: 137). Başkanın, ABD'nin kimseye nasıl yaşayacağını, nasıl çalışacağını, nasıl ibadet edeceğini söylemeyeceğini belirtmesi de devletlerin içyapısıyla ilgilenmeyen realizm ile örtüşmektedir.

Realizm, devletlerin dış politika davranışlarını üstüne yoğunlaşmış onların insan haklarına uyup uymaması ile ilgilenmez. Realist teori, güçlü uluslararası ilişkilerin temeline koyar. Güç, politikanın nasıl yürütüleceğine dair en temel belirleyicidir. Uluslararası sistem temel olarak anarşik bir yapıya sahiptir. Bu yapıda devletler kendi kaynaklarını değerlendirerek varlıklarını sürdürmeye çalışırlar. Bir tehdit söz konusu olduğunda güç dengesini korumak ve ittifaklar oluşturmak ise teorinin en önemli argümanlarından (Walt, 2018: 7, Snyder,

1997). ABD İkinci Dünya Savaşı'ndan beri dış politikasını liberal hegemonyanın¹ inşa edilmesi doğrultusunda şekillendirmiştir. Realist argümanlar ise, kurulu düzenin ve ABD hegemonyasının devamlılığı için tehdidin belirlenmesi, gerektiğinde bir düşman yaratılması, bu düşmanın hakından ABD'nin gücü ve müttefiklerinin yardımıyla gelinmesi gibi bir çerçeve oluşmasını sağlamasını sağlamıştır. Ancak ABD'nin hegemon olmasına uzun yıllar katkı sağlayan bu formül, Trump döneminde ciddi biçimde zedelenmiştir.

Trump, 19 Eylül 2017 BM Genel Meclis açılış konuşmasında ABD dış politikasını “ilkeli realizm” olarak açıklamıştır. İlkeli realizm, ortak değerler ve ortak çıkarlar üzerine inşa edilmiş, ortak çıkarın ve denge politikasının işbirliği için motive edici olduğu bir doktrin olarak tanımlanmaktadır (Chifu ve Fruntezi, 2018: 10). Bununla birlikte Trump'ın ABD'nin ulusal çıkarının üstünlüğü, uluslararası kurumların kifayetsizliği, fayda-maliyet analizini öne çıkaran söylemleri her ne kadar realist teorinin argümanlarıyla örtüşüyor gibi görünsede aslında Stephen Walt ya da John Mearsheimer gibi pek çok analizi, Trump'ın transatlantik ilişkileri zedeleyen dış politikasını realist perspektiften uzak olarak değerlendirmektedir (Walt, 2016, Mearsheimer, 1994/95). Trump'ın ABD'nin gücünün temelini oluşturan, serbest ticarete zarar veren tutumu, müttefikleriyle yaşadığı sorunlar ya da ABD için gereksiz bir maliyet ve yük getiren DAEŞ ile mücadele ya da ABD çıkarlarına hizmet etmeyen İran'ın nükleer anlaşma dışına itilmesi gibi kararlarının realist perspektifle örtüşmediği konusunda eleştiriler söz konusudur (Payne, 2017: 7). Dolayısıyla Trump'ın ilkeli realist doktrini realist analizciler tarafından da eleştirilen niteliklere sahiptir.

Trump'ın ilkeli realizm olarak formüle ettiği dış politika, önceki yönetimler tarafından uluslararası örgütler, uluslararası hukuk ve uluslararası normlara dikkat ederek ve müttefiklerinin rızasını alarak hareket etme geleneği olan çok taraflılık üzerine kurulu liberal dünya düzenini transatlantik ilişkiler açısından üç temel başlıkta zafiyete uğratmıştır. Ortak değerlerde ayrışma, güvenliğin birlikte sağlanması konusundaki sorunlar ve küresel ekonominin yönetimiyle ilgili anlaşmazlıklar tarafların ilişkilerini köklü biçimde değiştirmiştir. Bununla birlikte Ortadoğu'da yaşanan anlaşmazlıklar gibi transatlantik ittifakın bölgesel politikalarında da farklılıklar söz konusu olmuştur. İlişkilerin devamlılığı

¹ Liberal hegemonya kavramı, ABD'nin uluslararası ekonominin ve ticaretin serbestliği çerçevesinde inşa ettiği uluslararası kurumlar ile sistemin devamlılığını sağlaması ve inşa ettiği düzende diğer ülkeleri liberal demokrasilere dönüştürmeyi amaçlaması anlamında kullanılmaktadır. ABD, hukukun üstünlüğünün, demokrasinin ve liberal prensiplerin diğer ülkeler tarafından da kabullenilmesini ve uygulanmasını sağlamaya çalışmaktadır (Walt, 2018: 11).

açısından bu dönüşümün Trump ile sınırlı olup olmadığı bu başlıklar çerçevesinde sorgulanacaktır.

Donald Trump Dönemi'nde Transatlantik İlişkiler

Ortak Değerlerin Aşınması

Soğuk Savaş sona erdikten sonra AB, ABD başkanları açısından önemini kaybetmeye başlamıştır. Avrupalı partnerlerin önemi başkanların konuşmalarında sıkça vurgulansa da 90'lı yıllarda küreselleşme sürecinin etkisiyle ekonomiye odaklanan Clinton, Irak Savaşı kararı nedeniyle AB'yi adeta ikiye bölen Bush ve seçildiğinde Avrupa ülkelerinin coşkulu sevinçlerine rağmen ilgisini Asya-Pasifiğe yönlendiren ve “çok-çok taraflılığa” inanan Obama, Soğuk Savaş dönemi başkanları gibi Avrupa'nın güvenliğini en önemli öncelik olarak nitelendirmemişlerdir. Ancak Trump, diğer başkanlardan farklı olarak ABD'nin temel stratejisinde de farklı bir çerçeve çizmiştir. Trump dönemine kadar liberal sistemin devamlılığı ve uluslararasılık, ABD dış politikasının temel unsurlarıdır. Ancak Trump, tek taraflılığı önceleyerek normatif yaklaşımı ikinci plana itmiştir. Her ne kadar ABD dış politikasını ortak çıkarlar üzerine kurulan ortak değerler çerçevesinde oluşturulan ilkeli realist politika olarak tanımlasa da bu dönemde normatif unsurlar üzerine kurulu geleneksel dış politikadan bir kopuş yaşanmıştır.

Trump'ın dış politika çizgisi, askeri müdahaleyi sadece ABD çıkarları söz konusuysa onaylayan, ulusal onurun korunması gerekliliği üzerinde duran, savaş olasılığı varsa tek zafer elde edenin ABD olacağı savaflara girmeyi destekleyen, bu koşullar söz konusu değilse minimalist bir dış politika izlemeyi hedefleyen bir çerçeve çizmektedir. Bu yaklaşım, popülist değerleri ve askeri yaklaşımları ön plana çıkaran Başkan Andrew Jackson geleneğine dayalı dış politika çizgisiyle örtüşmektedir. Başkan Jackson'ın² dış politika anlayışı; ülkenin fiziksel güvenliğinin ve ekonomik refahının önemini vurgulamaktadır.

² ABD dış politikası çerçevesini çizen dört temel dış politika geleneği söz konusudur. Bu geleneksel yaklaşımlar; ismini Woodrow Wilson'dan alan Wilson'cu gelenek, ismini Alexander Hamilton'dan alan Hamilton'cu gelenek, Thomas Jefferson'dan alan Jefferson geleneği ve Andrew Jackson'dan alan Jackson geleneğidir. Başkan Wilson geleneği, değerler ve prensipler üzerine kuruludur. Demokratik değerlerin yayılması, barışın sağlanması, çoktaraflı kurumlara olan inanç ve insan haklarına saygı gibi temeller üzerine oturur. Hamilton geleneği, uluslararası ticaretin ve finansal sistemin önemini altını çizer. ABD, karada ve denizde uluslararası ticaretin lider ülkesi olmalıdır. Jefferson geleneği uluslararası alandan çok ülkenin içerdeki gücünün artırılmasına, uluslararası liderlikten çok ABD içerisinde güvenliğin ve refahın artırılmasına önem verir. Trump döneminde ön plana çıkan politika ise Andrew Jackson geleneğine dayanan daha popülist, çoktaraflı kurumlara güvenmeyen, ekonomide bağımsızlığı savunan ve ülkenin güvenliğini uluslararası barışa yeğ tutan bir anlayışı yansıtmaktadır (Hamilton, 2017).

ABD, ülke güvenliğini sağlayacak kadar silahlanmalı, tedbirli olmalı, ekonomik olarak bağımsız bir ülke profili çizmelidir. Uluslararası ticarete gereğinden fazla entegre olmak ekonomik bağımsızlığı zedeler. Jackson geleneği tek taraflılığı dış politikanın merkezine koymaktadır. Sert güç, yumuşak güce yeğlenmektedir. Bu gelenek, Çin ile yürütülen ticaret savaşlarından, Transatlantik Yatırım ve Ticaret Anlaşması müzakerelerine kadar her alanda ABD dış politikasında kendisini göstermektedir (Hamilton, 2017: 4).

Jackson geleneği üzerine şekillenen bu anlayış çerçevesinde Avrupa ülkeleri, ABD'nin Rusya'ya karşı verilecek mücadelesinde sorumluluklarını yerine getireceklerse ya da Ortadoğu'daki güvenliğin sağlanmasında destek olacak ve güvenlik açısından üstlerine düşen sorumluluğun gereğini yapacaklarsa o takdirde ABD açısından önemli partnerler olarak kabul edilmektedirler. Bu genel çerçeveye içerisinde başkanın Avrupa bölgesine verdiği önem de kendisinden önceki başkanlarla kıyaslandığında oldukça düşüktür. Yapılan ziyaretler, diplomatik görüşmeler ve başkanın konuşmalarından çıkarılan söylem analizlerinden elde edilen veriler, Başkan Obama dönemiyle kıyaslandığında Trump'ın Avrupa bölgesine diğer bölgelere göre daha az önem verdiğini göstermektedir. McKay (2019), çalışmasında, Obama ve Trump dönemi ABD'nin Avrupa, Ortadoğu ve Asya-Pasifik bölgelerine yaptığı bütçe harcamalarını (2016-17 mali yılı ile 2018-19 mali yılı karşılaştırılarak), diplomatik ilişkiler açısından bölgelere yapılan ziyaret sayılarını (2017-18 ve 2015-17 yılları 710 güne ait veri karşılaştırılarak) ve üç bölgede ABD komutanlıklarında bulunan asker sayılarını karşılaştırmıştır. Sonuç olarak Trump döneminde Avrupa bölgesinin Obama dönemine göre daha az önemsedğini tespit etmiştir (McKay, 2019: 537-538). Örneğin Trump döneminde Obama dönemiyle kıyaslandığında Kongre tarafından onaylanan bütçede Asya-Pasifik bölgesi için ayrılan pay, %15'ten %30'a artış gösterirken, AB'ye ayrılan pay, %33'ten %23'e azalma göstermiştir (McKay, 2019: 541). Diplomat ve devlet adamları tarafından yapılan diplomatik görüşmeler için Asya-Pasifik Bölgesi'ne 140 gün ayrılırken Avrupa'ya 120 gün ayrılmıştır (McKay, 2019: 544). Komutanlıklarda görevlendirilen asker sayısı açısından da Trump döneminde Asya-Pasifik bölgesinde bir artış görülmektedir (McKay, 2019: 542-543). Avrupa Komutanlığı'nda (EUCOM) bulunan askerlerin sayısı 2015 yılında 78.559 iken 2019 yılında 75.598'dir (McKay, 2019: 545-546). Burada önemli bir değişiklik göze çarpmamaktadır. Ancak Asya-Pasifik (PACOM) Komutanlığı'nda bu sayı 2015'te 134.967 iken 2019 yılında 148.538'e yükselmiştir (McKay, 2019: 545-546).

Sadece Avrupalı müttefiklerini değil genel olarak müttefik ilişkisine bakış açısı çerçevesinde Asya bölgesindeki müttefiklerini de hayal kırıklığına uğratan Trump, Avrupa ülkeleri açısından güven sarsıcı açıklamalar yapmaya başlamış, özellikle müttefiklerine yaptığı sert eleştiriler, transatlantik ittifakın en önemli

tutkalı olan karşılıklı güven açısından sarsıcı olmuştur (Kanat, 2018). Trump döneminde ABD'nin liberal dünya düzeninin önemli kavramlarından olan Batı'ya bakışı bu çerçevede değerlendirilmelidir.

İçerisinde farklı anlamları barındıran “Batı” kavramını temel olarak üç kategoriye ayırmak mümkündür: Tarihi olarak Roma ve Yunan kültürü ile Hıristiyanlık üzerinde köklenen ve bir uygarlık olarak nitelendirilen Batı; özgürlük, rasyonalite, aydınlanma, sanayileşme ve kapitalizm kavramlarıyla özdeşleşen modernitenin doğduğu Batı; normatif düzenlemeler ve kurumların varlığıyla şekillenen güvenlik ve ekonomi kurumlarını kapsayan siyasi bir kavram olarak kullanılan Batı (Vourelma, 2020: 101-103). Bu üç temel üzerinde şekillenen “Batı” anlayışı, zamanla kendini demokrasi, insan hakları, çok taraflılık, kozmopolitanizm ve liberalizm gibi dünyanın büyük bir kısmının aşına olduğu değerler ile kavramların temsilcisi olarak konumlandırmayı başarmıştır. Bu süreçte normatif yönüyle uluslararası ilişkileri düzenleyen aktörler olma ayrıcalığı da bir şekilde Batılı ülkelere haiz bir özellik olarak gelişmiştir (Kocamaz, 2020).

Sözü edilen çerçevede üç farklı sütuna sahip Batı ittifakı, farklılıklarına rağmen birlikte hareket etmeyi başarmış; Avrupa, ABD'yi değerler açısından koruyan kalkan olurken ABD çatışmaları önlemenin, askeri operasyonları sürdürmenin ve çatışma sonrası gereken rehabilitasyon süreçlerinin maliyetini üstelenmiştir. İki taraf, Bretton Woods sisteminin kurulması ile birlikte, uluslararası sistemin işleyişini sağlayan ekonomik ve siyasi kurumları inşa etmişler, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel yönetimi sağlayan uluslararası örgütleri birlikte şekillendirmişlerdir. Ayrıca uluslararası ilişkilerde silahsızlanma, sorunların barışçıl çözümü, kara mayınlarının temizlenmesi sözleşmesi gibi normatif düzenlemeleri de birlikte gerçekleştirmişlerdir. Soğuk Savaş boyunca devam eden bütüncül “Batı” algısı, 11 Eylül saldırıları ile sarsılmıştır. İslami kökten dincilik, uluslararası terörizm, kitle imha silahları gibi tehditler, iki taraf arasında Soğuk Savaş dönemindeki Sovyetler Birliği'nin oluşturduğu tehdit gibi bir tutkal olamamıştır. Irak Savaşı ile birlikte giderek tek taraflı ve daha sert hale gelen ABD politikaları, AB politikaları ile daha çok farklılık göstermeye başlamıştır. Bu çerçevede ABD ve AB arasındaki anlaşmazlıkların Trump döneminden çok daha önce başladığını özellikle Başkan Bush döneminde Irak'a uluslararası hukuka aykırı şekilde müdahale edilip uluslararası sistemin işleyişinin zedelendiğinden beri ciddi bir sorun olduğunu belirtmek gerekir. Sözü edilen bütün gelişmelere rağmen Trump dönemi diğer dönemlerden farklılık arz etmektedir. Daha önce yaşanan çelişkiler ve farklılıklara rağmen özgürlük, demokrasi, liberal ekonomik sistemin işleyişi ve kurumların şekillendirilmesi konusunda değerler birliği söz konusuysen bu dönemde Batı ittifakının değerler kısmının tamamen dönüştüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu dönemde rasyonalite, özgürlük, sanayileşme gibi modernitenin değerlerini taşıyan Batı kavramından uygarlık anlayışı olarak algılanan Batı kavramına doğru bir kayma yaşandığı görülmektedir. Kökenini Hıristiyan ve beyaz adamın üstünlüğünden alan, kültürel arka planında Roma ve Yunan uygarlığından beslenen Batı algısı, Trump'ın Batı tasviri ile daha çok özdeşleşmiştir. Bu çerçevede, geçmiş dönemin değerleri ve normatif kurallarından uzaklaşan ABD'nin AB içerisindeki tercih ettiği partnerler, Polonya, Macaristan ve İtalya gibi aşırı sağın yükselişte olduğu ülkelerdir. Bu ülkeler, AB'nin temel ilkelerinden olan demokrasi ve hukukun üstünlüğü, insan haklarının ve azınlık haklarının korunması, devlet yönetiminin şeffaflığı gibi temel ilkelerden giderek uzaklaşmaktadır. Bu bağlamda AB-ABD ittifakının yeni makbul üyeleri, Irak Savaşı sırasında Donald Rumsfeld tarafından “eski Avrupa” olarak adlandırılan Birlik ülkelerden ayrıştırılmaktadır. Yeni transatlantik ittifakın değerleri, öncekinden farklı olarak ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ulusalcılık gibi değerler üzerinde inşa edilmeye çalışılmaktadır (Vuorelma, 2020). Bu çerçevede Trump döneminde Batı ittifakını bir arada tutan değerler sisteminin ciddi biçimde zedelendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum 2020 Münih Güvenlik Konferansı'nda Batılı değerlerin Batı'da da kaybolmaya başlamasını ifade eden “Batusızlık” olarak isimlendirilmiştir (Nye, 2020). Batusızlık, artan popülizm ile birlikte kaybolan Batı değerlerini ve Çin gibi güçlerle rekabette Batı ittifakının geri kalışını simgelemektedir (Nye, 2020).

Transatlantik Güvenlikte Sorunlar

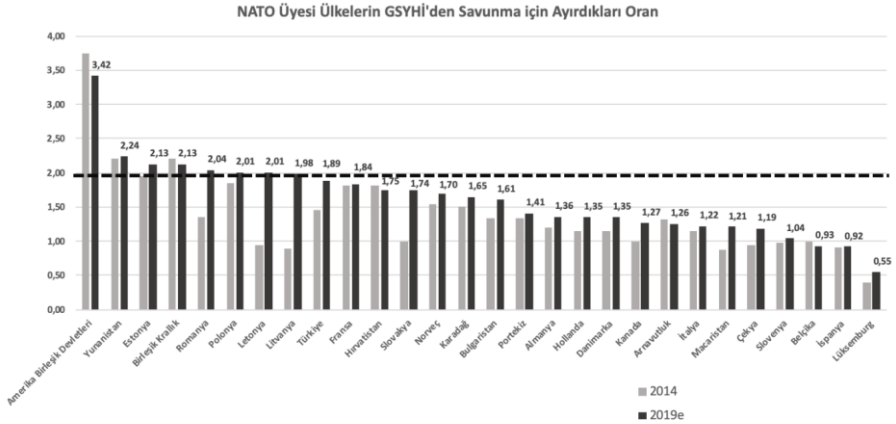
NATO, Harcamalar ve Farklılaşan Çıkarlar

Transatlantik ilişkilerin en önemli dayanak noktalarından birisi güvenliğin birlikte inşa edilen kurumlar şemsiyesinde, ortak bir stratejik kültür ve istihbarat paylaşımı ile sağlanmış olmasıdır. İkinci Dünya Savaşı'nda sonra kurulan liberal düzenin en önemli unsurlarından biri güvenliğin uluslararası örgütler şemsiyesinde kolektif anlayışla sağlanmasıdır. Soğuk Savaş yıllarında ABD yönetimleri ve Batı Avrupalı müttefikler, “yük paylaşımı” konusunda ciddi bir anlaşmazlık içine düşmemişlerdir. Bu dönem ortak tehdit algısı, kolektif güvenliği zorunlu kılmış ve bu durum tartışmalara neden olmamıştır. Soğuk Savaş sonrasında ise ittifak üyelerini Sovyetler Birliği tehdidi kadar bir arada tutacak bir tutkalmı olmayışı, NATO içerisinde huzursuzluklara neden olmuştur. Yük paylaşımı konusundaki huzursuzluk, 11 Eylül saldırıları sonrasında dönemde iyice belirginleşmesine rağmen bu meselenin daha ciddi boyutta bir gerilime neden olması, Trump döneminde gündeme gelmiştir. 2016 seçim kampanyası süresince Trump, “NATO'nun beleşçi ülkelerle dolu olduğunu belirtmiş, bu ülkeler ya sorumluluklarını yerine getirirler ya da NATO parçalanır”, “NATO'nun Doğu Avrupa'yı koruması üye ülkelerin sorumluluklarına bağlıdır”, “Almanya ve Fransa yanlış göç politikaları

yüzünden terörizmin hedefi haline gelmişlerdir” gibi ittifakın ruhunu zedeleyen açıklamalarda bulunmuştur (Sperling ve Webber, 2019: 522).

Realist teori, güvenliğin sağlanmasının önemli unsurlardan birinin müttefik ilişkilerine dayanan kolektif güvenlik anlayışı olduğunun altını çizmekte ve uluslararası örgütlerin güvenliğin sağlanmasındaki önemli katkısını vurgulamaktadır (Mearsheimer, 1995). Trump’ın ABD Başkanı olmasıyla birlikte Avrupalı partnerlerine karşı NATO’daki yük paylaşımı konusunda yaptığı eleştirilerin artması (Pothier ve Vershbow, 2017) Batılı müttefiklerini huzursuz etmekle birlikte ABD hegemonyasının devamlılığını sağlayan müttefiklerle işbirliği ve ortak güvenlik örgütlerinin işleyişi konusunda da ciddi bir sorun yaratmıştır. NATO yük paylaşımı konusundaki temel kriter, müttefiklerin savunma harcamalarının gayrisafi yurtiçi hasıllarına oranının %2 olması ve savunma harcamalarının en az %20’sinin askeri ekipmana ayrılmasıdır (Techau, 2015: 3). Trump’ın müttefik ülkelerin bu gereklilikleri yerine getirmediğine dair eleştirileri, transatlantik ilişkiler açısından ciddi bir sorun haline gelmiştir.

2014 yılında Rusya’nın Kırım’ı ilhak etmesi nedeniyle yaşanan Ukrayna Krizi’nden sonra artan Rusya tehdidi konusunda alınması gereken önlemlerin ciddiyetle ele alındığı NATO Galler Zirvesi’nde (2014) savunma harcamalarının 2024 yılına kadar %2 ye çıkartılması konusunda karar alınmıştır (NATO, 2014). Ancak müttefiklerin bu gereklilikleri yerine getirmemesi, İttifak içerisinde önemli bir sorundur (Bialos, 2017). ABD ve AB arasındaki savunma harcamaları arasında her zaman ciddi bir fark söz konusu olmuştur. 2018 yılı savunma harcamaları verilerine göre ABD’nin savunma harcamaları 649 milyar dolarken Avrupa Birliği’nin savunma harcamalarının 223 milyar dolardır (European Defence Agency, 2019). Her ne kadar 2008 krizi sonrasında AB ülkeleri savunma harcamalarını %3 seviyesinde arttırmış olsalar da 2019 yılı verilerine göre, NATO içerisinde yaptıkları harcamalara bakıldığında, ABD’nin NATO harcamaları 685 milyar dolar, Avrupalı müttefiklerin ve Kanada’nın harcamaları ise 299 milyar dolardır (NATO, 2019). ABD’nin harcamaları ulusal bütçenin %3.42’sini oluştururken, Avrupa ülkelerinin ve Kanada’nın harcamaları ulusal bütçenin %1.55’ine denk gelmektedir (NATO, 2019).

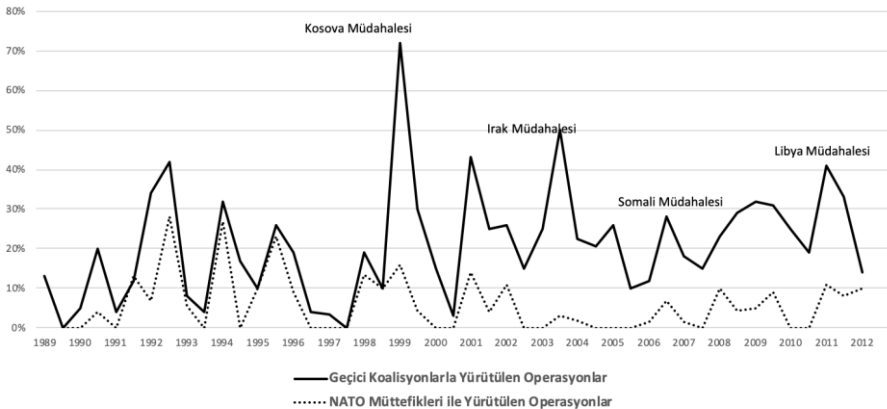
Kaynak: NATO, (2019).

Bu çerçevede ayrılan bütçeler, NATO'nun hibrit savaş, siber güvenlik sorunları, terörizm, asimetrik savaş gibi daha karmaşık hale gelen güvenlik tehditleriyle baş etmesine engel oluşturmaktadır. Bununla birlikte NATO çerçevesinde ortaya çıkan sorunlar, Trump'ın ortaya koyduğu gibi sadece harcamalarla ilgili olmaktan daha derin sorunlara işaret etmektedir. Soğuk Savaş döneminden sonra NATO içerisinde ABD'nin müttefiklerini koruması konusundaki gücü ve isteği azalmış ve Avrupalı müttefikleriyle tehdit algısı konusundaki yaklaşımları farklılaşmıştır.

Öncelikle NATO'nun temelini oluşturan kolektif güvenlik anlayışı sistemi içerisinde, güvenlik kavramına "kamu yararının sağlanması" hedefinin gerçekleşmesi çerçevesinde bakmak gerekir. Güvenliğin sağlanması, tek tek devletlerin güvenlik çıkarlarının gerçekleşmesi anlamına gelmez. Kolektif güvenlik, terörizmle mücadele edilmesi, demokrasinin korunması, istikrarın sağlanması gibi daha genel güvenlik sorunlarının çözülmesine hizmet etmektedir. NATO içerisinde kolektif güvenlik örgütlerinde olduğu gibi küçük ülkelerin lider ülkenin oluşturduğu koruma kalkanından yararlanmaları söz konusudur. Bunun karşılığında bu ülkeler, lider ülkenin güvenlik örgütünü yönlendiren politikalarına biat ederek dengeyi sağlamaktadırlar (Kivimäki, 2019: 72). Dolayısıyla önemli olan sözü edilen çıkarların dengelenmesidir. Ancak sözü edilen denge, NATO içerisinde uzun süredir iskanılmaktadır. Özellikle müttefiklerin savunulması konusunda Trump tarafından yapılan açıklamalar, örgüt içerisindeki dayanışma ilkesinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Soğuk Savaş döneminde örgüt üyeleri arasında ortak tehdiye karşı ortak savunma amacı söz konusuken 11 Eylül sonrasında tehdidin tüm üyeleri ilgilendiren küresel tehditten ulusal tehditlere dönüşmesi, üyelerin güvenlik önceliklerinin farklılaşmasını beraberinde getirmiştir (Kivimäki, 2019: 72).

Üye ülkeler arasında farklılaşan çıkarların yanı sıra ABD başkanlarının NATO üyeleri için koruma kalkını oluşturma konusunda giderek azalan isteklilikleri göze çarpmaktadır. Kivimäki, NATO çerçevesinde tehdit algısının kamu yararından çıkıp ulusallaştığını ortaya koyan çalışmasında başkanların dış politika söylemlerine yer vermiştir (Kivimäki, 2019: 66-68). Başkanların konuşmalarında “*koruma*” kelimesinin işaret ettiği değerlere bakıldığında, 2002 öncesinde ABD başkanlarının konuşmalarının %22’si, korunması gerekenin ulusal çıkar olduğu vurgu yaparken, 2002 yılından sonra bu oran %56,9’a yükselmiştir. Aynı tarih aralığında müttefiklerin korunması başkanların konuşmalarının %4,4’üne tekabül ederken bu oran %2,6’ya düşmüştür (Kivimäki, 2019: 77). Bununla birlikte ABD’nin, yaptığı operasyonlarda NATO çerçevesinde ve müttefikleriyle birlikte hareket etmek yerine gittikçe geçici koalisyonlara yer verdiği görülmektedir (Kivimäki, 2019: 78). Genellikle Irak gibi rejim değişikliğine yönelik ve uluslararası hukuk tarafından meşru kabul edilmeyen müdahaleleri ABD kendi oluşturduğu gönüllü koalisyonları yoluyla gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede müttefik olma bağının da giderek zayıfladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum bu çalışmanın da sorunsalını oluşturan transatlantik ilişkilerdeki sorunların Trump dönemine ilişkin dönemsel sorunlar mı yoksa uluslararası sisteminde meydana gelen değişimlerle birlikte kalıcı olan sorunlar mı olduğu sorusunu getirmektedir.

ABD'nin Askeri Müdahaleler için Oluşturduğu Geçici Koalisyonlar

Kaynak: Kivimäki (2019: 13).

NATO içerisindeki sorunlar çok kapsamlı ve sadece Trump dönemiyle sınırlı olmamakla birlikte bu dönemin ayırt edici yanı kolektif güvenlik örgütlerinin üstüne kurulu olduğu güven duygusunu sarsıyor olmasıdır. NATO ittifakı içerisinde iki sütunda da güven duygusunun zedelendiği göze çarpmaktadır. Değerlerdeki ayrışma bölümünde söz edilen çok taraflılığın zedelenmesi, Amerikan ayrıcalıklığından vazgeçilmesi ve ulusal çıkara dönüş

ve kısa vadeli çıkarların uzun vadeli temel stratejilerin yerine konulması transatlantik güvenlik toplumu içerisinde değerler üzerinde oluşturulmuş güven duygusunu zedelemiştir (Böller, 2020). Özellikle Trump tarafından 5. Maddenin sağladığı koruma kalkanının sorgulanır hale gelmesi, var olan çatlağın daha fazla büyümesine neden olmuştur. Trump'ın tahmin edilemez politikaları, 2018 yılında yapılan G-7 Zirvesi'ni erken terk etmesi, Paris İklim Sözleşmesi'nden çekilmesi, Brexit sürecini desteklemesi ve bu tutumuyla Truman'dan Eisenhower'a bütün ABD başkanlarının desteklediği AB bütünleşmesi süreci konusunda sergilediği olumsuz tutum, AB ülkeleri ve özellikle de şansölye Merkel için tedirgin edici olmuştur. Trump'ın 2018 G-7 Zirvesi'ne sosyal medya üzerinden sert eleştiriler yöneltmesi, Rusya'ya karşı gösterdiği ılımlı politikalar, transatlantik ittifaktaki güven duygusunu tamamen zedelemiştir (Larres, 2018: 198-199).

DAEŞ ile mücadeleden Suriye'den çekilme kararına kadar uluslararası sistemin güvenliğinden çok ABD güvenliği düşünülerek verilen dış politika kararları, müttefiklik anlayışı açısından olumsuz bir tablo yaratmıştır. Bununla birlikte NATO ulusal güvenlik çıkarlarının gerçekleştirilmesi dışında sağladığı kurumsallık ve sosyalizasyon süreci açısından müttefikler için hala önemli bir örgüttür. Örgütün kurumsallığı hem lider ülke için hem de ittifakın diğer üyeleri için önemlidir. Üye ülkeler siber güvenlik gibi güvenliğin niş alanlarında kendileri için yeni roller inşa etseler de ABD'nin savunma sanayindeki üstünlüğüne ve sahip olduğu askeri ekipmanların standardına yetişmek güçtür. Diğer yandan, Avrupalı müttefikler ABD için güvenilir müttefiklerdir ve Soğuk Savaş bitmiş olmasına rağmen Rusya hala önemli bir tehdittir. 2014 Ukrayna Krizi ve Kırım'ın ilhakından sonra Rusya'nın Karadeniz, Baltıklar ve Doğu Avrupa'da artan gücü, NATO ittifakı açısından dikkat edilmesi gereken gelişmelerdendir. Rusya, arttırdığı nükleer kapasitesi, konvansiyonel gücü ve füze savunma sistemleri ile komşu bölgelerini tamamen kontrol etmeye başlamıştır. Dolayısıyla hibrit savaş teknikleri, artan Rusya tehdidi, siber güvenlik meseleleri ile baş etmek açısından tüm sorunlara rağmen NATO kurumsallığı ve üye ülkeler arasındaki sosyalizasyon önem taşımaktadır. (Sperling ve Webber, 2019: 516-517). Bu çerçevede liberal düzende güvenliğin sağlanması adına önemli köşe taşlarından olan NATO ittifakı, Trump döneminde değerler ve güven duygusu açısından ciddi biçimde zedelenmiştir. Ancak AB ve ABD'nin kendi oluşturdukları liberal dünya düzeninin devamlılığı açısından NATO ittifakı vazgeçilmez olduğundan Trump sonrası dönemde NATO çerçevesindeki güçlü müttefiklik ilişkisinin devam edeceği öngörülmektedir.

AB'nin Kolektif Güvenlik Politikalarındaki Ayrışma Karşısındaki Tutumu: Savunmada Kendi Kaderini Eline Almak

Ortak güvenlik ve savunma politikası inşa etmek, AB'nin kuruluşundan beri arzuladığı ancak bu alanda ortak hareket etmenin getirdiği zorluk nedeniyle oldukça geç inşa edebildiği bir alandır. St. Malo süreci³ ile başlayan ve Amsterdam, Nice gibi her antlaşmayla bir adım daha ileri taşınan bu politikanın geliştirilmesi ve etkin hale gelmesi, AB'nin önemli amaçlarından olmuştur. Lizbon Antlaşması, dayanışma ilkesi, Savunma Ajansı'nın güçlendirilmesi, Petersberg görevlerinin⁴ genişletilmesi ve kalıcı yapılandırılmış işbirliği mekanizmasının bu alanda kullanılması gibi önemli düzenlemeler getirmişse de güvenlik ve savunma alanında istenilen düzeyde bir ortaklık gerçekleştirilememiştir.

Trump'ın transatlantik ittifakta yarattığı güven bunalımından sonra Almanya şansöyesi Merkel'in yaptığı “*Avrupalılar olarak kaderimizi elimize almalı ve kendi geleceğimiz için savaşmalıyız*” (Paravicini, 2017) açıklaması, AB'nin de Trump politikalarına karşı kendi politikalarını oluşturma konusundaki kararlılığını göstermiştir. Bu çerçevede uzun yıllardır üzerine düşülmeyen savunma alanına Birlik yeniden ilgi göstermeye başlamıştır. Trump'ın transatlantik ittifakta yarattığı gerilim, Birlik içerisinde Brexit sonrasında yeni bir yapılanma arzusu, otonom savunma konusundaki tarihsel ideallerinden vazgeçmeyen Fransa etkenleri bir araya gelince Trump'ın transatlantik ittifakta yarattığı tahribat, uluslararası alanda etkin bir aktör olmak için çabalayan AB açısından bir vesile olmuştur.

Bu çerçevede otonom savunma politikasının hararetli savunucusu Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un Mayıs 2018 tarihinde savunma konusundaki bağımsızlığın önemini vurguladığı ve “*AB'nin savunma konusunda ABD'ye daha fazla bağımlı olamayacağını*” (Embury-Dennis, 2018) öne sürdüğü konuşmasından sonra Daimi Yapılandırılmış İşbirliği'nin Permanent Structured Cooperation – PESCO) Birlik tarafından Yapılandırılmış Daimi İşbirliği'nin yeniden hayata geçirilmesini gündeme getirilmiştir. Kasım 2019'da Macron tarafından yapılan “NATO'nun beyin ölümünün gerçekleştiği”ne dair

³ 1998 yılına kadar, AGSK ile ilgili tartışmalar, Avrupa güvenliğinde NATO'yu temel alan bir yaklaşımla sürdürülmüştür. Ancak 1998 yılında Britanya hükümetinin, Avrupa'nın savunma yeteneklerini geliştirebilmesinin, Avrupa Birliği çerçevesinde mümkün olacağı yönündeki yeni yaklaşımı doğrultusunda Fransa'nın desteğini alması, AGSK açısından yaşanacak dönüşümün itici gücü haline gelmiştir. İki ülkenin Aralık 1998'de St.Malo'da yaptıkları yıllık ikili zirve toplantısı sırasında, Avrupa'nın savunma yeteneklerinin güçlendirilmesi kararı alınmıştır (Çayhan, 2002: 48).

⁴ Petersberg Görevleri; Batı Avrupa Birliği'nin NATO yükümlülüklerine zarar vermeden gerçekleştireceği insani yardım, tahliye ve kurtarma operasyonları, barışı koruma ve kriz yönetimi gibi faaliyetlerden oluşan görevlerdir (Kocamaz, 2010: 953).

(Erlanger, 2019a) açıklama da Fransa'nın ABD ve NATO ittifakı konusundaki bakış açısını ortaya koymaktadır.

AB'ye üye devletlerin farklı politika alanlarında gerçekleşen bütünleşme süreçlerine farklı derecelerde, hızlarda ve zamanlarda katılım gösterdikleri bir sistem olarak tanımlanabilecek farklılaştırılmış entegrasyonun/bütünleşmenin (differentiated integration) OGSP alanında daha genişletilerek kullanılmasına olanak sağlayan PESCO'nun hukuki temeli Lizbon Antlaşması'nın 42(6). ve 46. maddelerinde belirlenmiştir (Turhan, 2019: 356). "Bu bağlamda, özel ittifaka istekli ve muktedir olan üyelerin, olmayanlar tarafından engellenmeden birleşebilmelerine dayandırılan yapılandırılmış işbirliği sistemi kabul edilmiş ve askeri yetenekleri en üst kriterleri karşılayan ve askeri alanda birbirlerine karşı bağlayıcı taahhütlerde bulunan üye devletlerin sözü edilen mekanizmayı oluşturabilmelerine karar verilmiştir" (Kocamaz, 2010: 964).

Lizbon Antlaşması'nda bu şekilde düzenlenen PESCO'nun yeniden canlandırılması için Aralık 2017'de karar alınmıştır. 2018 yılında 17 işbirliği projesi konusunda anlaşmaya varan 25 üye ülke savunma konusunda daha yakın işbirliği yapmak için mutabakata varmışlardır. Diğer 17 proje ise 19 Kasım 2018 tarihli Konsey kararı ile hayata geçirilmiştir (Turhan, 2019: 363). Son olarak Kasım 2019 tarihinde kabul edilen projelerle birlikte farklı ülke koalisyonları tarafından hâlihazırda 47 adet kabiliyet geliştirmeye yönelik proje yönetilmektedir. Komisyon başkanı Ursula Von der Leyen "ABD'li partnerlerimizin yıllardır bizden talep ettiği düzenlemeleri gerçekleştiriyoruz" (Chazan ve Peel, 2019) açıklaması ise PESCO'nun otonom AB savunmasını sağlayacak bir mekanizma olmasından ziyade transatlantik güvenlik ağında işbirliğinin devamlılığına hizmet edeceğine yönelik bir mesaj ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, Avrupa Savunma Ajansı'nın bütçesinin artırılarak daha güçlü hale getirilmesi de önemli hedeflerden olmuştur. Ancak tüm gayretlere rağmen 2018 yılı itibarıyla 2,1 milyar Avro'ya yükselen AR&GE faaliyetleri hala 2008 yılı oranlarından daha düşüktür (European Defence Agency, 2019). Savunma alanında yapılan yatırımlar 44,5 milyar Avro'ya yükselmiş ancak hala 2010 yılında yakalanan seviyesinin altındadır (European Defence Agency, 2019). Bu bağlamda projelerin finansmanı oldukça sorunlu bir konu olarak karşımıza çıkmakta, üye devletler projeleri finanse etme konusunda ise hayli gönülsüz davranmaktadırlar. Bununla birlikte 2020 Şubat ayında yaşandığı üzere AB üyeleri bütçesinin kararlaştırılması konusunda ciddi sorunlar yaşamakta, bu anlaşmazlık savunma harcamalarına ne kadar bütçe ayrılacağına da yansımaktadır. Örneğin askeri mobilizasyonun arttırılması için Komisyon'un 6,5 milyar Avro ayrılması talebi ile başlayan tartışma maalesef bu alana hiç pay ayrılmadan sona ermiştir. 2021-27 yılları arasında Avrupa Savunma Fonu için önerilen bütçe 13 milyar Avro'dur (European Commission, 2018). Bunun 4,1

milyar Avro kadarı işbirlikçi ve rekabetçi projelere, 8,9 milyar Avro kısmı ise test çalışmaları, sertifikasyon gibi kalemlere ayrılmıştır (European Commission, 2018). Bu bağlamda ayrılan kaynaklar sınırlı kalmakla birlikte üye ülkelerin sadece dördü bütçelerinin %1'ini savunmaya ayırmaktadır (European Commission, 2018).

Sözü edilen projeler, savunma sanayinin liberalleşmesi ve askeri ekipmanların üretilmesi için etkin projelerdir. Ancak PESCO düzenlemeleri, AB'nin ortak güvenlik ve savunma politikasının unsurlarından biridir. AB ortak güvenlik ve savunma politikasının daha etkin hale gelebilmesi için Birliğin temel ve stratejik önceliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte ortak güvenlik ve savunma alanında kurumların kurgulanışı daha işlevsel hale gelmeli, uygulamayı sağlayacak meşru bir otorite olmalı ve herkesin çıkarına hizmet edecek çıkar ortaklığı sağlanmalıdır. Ancak kısa vadede bu dinamiklerin sağlanması oldukça güçtür (Howorth, 2019: 271). Bununla birlikte AB, kendi otonom savunmasını sağlayacak kapasiteyi elde etse bile NATO, Avrupa savunmasında temel aktörlerden biri olmaya devam edecektir. Trump'ın tüm sert eleştirilerine rağmen ABD Kongresi, güçlü NATO ittifakını desteklemeye devam etmektedir. Bu bağlamda transatlantik ilişkileri sadece liderin formüle ettiği dış politika anlayışına bağlı olarak analiz etmek eksiklik olacaktır. ABD ve AB arasındaki tüm tartışmalara ve Trump'ın ittifaka zarar veren politikalarına rağmen Pentagon, 2018 yılında, Avrupa Caydırıcılık Girişimi için savunma bütçesini, 2019 yılı için 6,5 milyar dolara yükseltmiştir (European Parliament, 2018: 3). Ayrıca NATO'nun Doğu Avrupa'da varlığı, çokuluslu bölüklerle sürekli olarak takviye edilmeye devam etmektedir.

Burada çok önemli bir noktayı vurgulamak gerekir. AB'den söz ederken bütüncül bir tavır ve duruştan söz edilemez. Güvenlik endişeleri ve otonom güvenliğin sağlanmasında Doğu Avrupa ülkelerinin merkez ve kuzey Avrupa ülkeleri ile aynı fikirde olmadığı açıktır. Özellikle 2014 Ukrayna krizinden sonra Rusya'dan daha ciddi tehdit algılayan Doğu Avrupa ülkeleri, NATO'yu güvenliklerinin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedirler. NATO, 2016 tarihli Varşova Zirvesi'nden bu yana NATO bölgelerdeki asker sayısını ve konuşlanmasını arttırmaktadır (NATO, 2017). Örneğin 2019 yılında Trump ve Polonya Cumhurbaşkanı Andrzej Duda antlaşma imzalamışlar ve bu kapsamda Polonya'ya 1.000 askerin daha konuşlanmasına karar verilmiştir (Kochis, 2020: 6). 2018 yılında Norveç'te 700 deniz piyadesinin rotasyon usulü ile konuşlanması da bu örnekler arasındadır (Kochis, 2020: 6). Bununla birlikte ABD ve Yunanistan arasında yapılan antlaşma gereği Amerikan güçlerine ait silahlı insansız hava aracı MQ-9 Reaper'ler Yunanistan'ın Larisa Hava Üssü'nden uçmuşlardır (Kochis, 2020: 6). ABD makamları bu uçuşların Yunan hava sahasında ilk defa gerçekleştiğine dikkat çekmişlerdir. Ayrıca Yunanistan ile Boeing KC-135 Stratotanker uçaklarının Larissa'daki üsse yerleştirilmesi,

Larissa şehrinin güneyindeki Stefanovikeio hava üssünün de ABD helikopterleri tarafından kullanımına devam edilmesi gibi konular hakkında görüşülmesi güvenliğin sağlanması ve işbirliği konusunda ABD'nin Avrupa'da hala oldukça etkin olduğunu göstermektedir (Kochis, 2020: 6). ABD eğitim tatbikatlarıyla da Avrupa'ya angaje olmaya devam etmektedir. 18 ülkeden 37.000 askerin katılımı ile gerçekleştirilmesi planlanan Savunucu 2020 tatbikatı, son 25 yıldır ABD'nin Avrupa'da gerçekleştirmeyi planladığı en büyük tatbikattır (Kochis, 2020: 6).

Rusya'nın Baltıklar, Doğu Avrupa ve Karadeniz'de artan etkisi de transatlantik ittifakın tüm sorunlara rağmen bir arada kalmasını sağlamaktadır. Soğuk Savaş'tan beri bu bölgede yapılan en büyük askeri tatbikat olan TRIDENT Juncture Tatbikatı, 31 ülkeden yaklaşık 50 bin asker, 250 uçak, 65 gemi ile 10 binden fazla zırhlı aracın katılımıyla gerçekleşmiştir (Schrerer, 2019: 13). Dolayısıyla Trump döneminde yaşanan sorunlara rağmen ittifak etkinliğini sürdürmeye devam etmektedir. Zira Rusya ve artan diğer tehditlerle baş etmek için kolektif güvenlik şemsiyesi içinde kalmak en rasyonel seçimdir (Schrerer, 2019: 13).

Bölgesel Politikalarda Farklılaşan Çıkarlar: Ortadoğu'da İstikrarsızlık

İran İle Yapılan Nükleer Anlaşma (Kapsamlı Ortak Eylem Planı)

P5+1 olarak bilinen BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi ABD, Çin, Rusya, İngiltere, Fransa ve Almanya 2015 yılında İran ile 12 yıl gibi uzun bir müzakere süreci ve çok sayıda engelden sonra Kapsamlı Ortak Eylem Planı olarak isimlendirilen nükleer anlaşmayı imzalamışlardır. ABD'nin 2018'de anlaşmadan çekilmesi, transatlantik ilişkilerde önemli bir soruna neden olmuştur. İran nükleer anlaşması etkin çok taraflılığın işlediği, BM ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı gibi örgütlerin devreye girdiği bu açıdan önemli bir başarı olarak değerlendirilebilecek bir anlaşmaydı. Aynı zamanda Ortadoğu gibi sorunlu bir coğrafyada güç dengenin sağlanması açısından da İran ile anlaşmak önem taşımaktaydı. İran ve Rusya bölgede güçlendikçe bu stratejik açıdan ABD'nin de kaybı anlamına gelmektedir (Baig ve Muhammad, 2020: 7). Dolayısıyla Trump, nükleer anlaşmayı bozmakla bu bölgedeki tehdidi daha riskli hale getirmiş, İran'ın kendi içindeki muhafazakâr kanadın da güçlenmesine neden olmuştur.

İran nükleer anlaşmanın gereklerini yerine getirmesine rağmen Trump, İran'ın daha sıkı anlaşma hükümleriyle sınırlandırılması gerekliliğini dile getirmiş ve İran ile yapılan anlaşmanın eksik ve yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Aslında ABD ve AB'nin İran politikası, 1979 İran devriminden beri farklılıklar göstermektedir. ABD, daha zorlayıcı ve sert yaptırımlara dayalı bir dış politika izlerken AB, daha etkili ve daha yumuşak birçok taraflılıktan yana olmuştur. Başkan Obama dönemine geldiğinde ise daha önce pek çok

kez kesintiye uğrayıp yaptırım kararlarıyla birlikte yürüyen İran ile müzakere süreci açısından başka bir dönüm noktası söz konusu olmuştur (Cronberg, 2017: 249-250). Başkan Obama seçim kampanyası sırasında İran ile müzakerelerin koşulsuz ve doğrudan yürütülmesi yönündeki politikasını açıklayınca İran cumhurbaşkanı Ahmedinejat ile yeni bir döneme girilmiştir. Ahmedinejat döneminde de pürüzler söz konusu olmuş ancak Ruhani'nin cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte müzakerelerin daha ılımlı bir atmosferde gerçekleşmesi mümkün hale gelmiştir. 2015 yılında da İran'ın nükleer zenginleştirme konusundaki kısıtlamalara uyararak ülkedeki uranyumun % 20'sini ülkeden çıkarmayı kabul ettiği Kapsamlı Ortak Eylem Planı imzalanmıştır (Cronberg, 2017: 251).

Trump'ın anlaşmadan çekilmek istemesinin birkaç farklı sebebi vardır. Antlaşmanın İran'ın bölgesel etkisini sınırlandırmak için yetersiz kaldığı iddiası bunlardan biridir. İran'ın hala Suriye, Yemen ve Irak gibi ülkeler üzerinde etkin bir aktör olması ABD açısından huzursuz edicidir. Ayrıca Trump, anlaşmanın imzalanırken eksik bırakıldığını, füze sistemleri geliştirmesinin de anlaşma çerçevesine dâhil edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Anlaşma sonrasında da İran'ın nükleer programına devam ettiği ve edeceği şüphesi ABD açısından diğer önemli unsurdur (Cronberg, 2017: 255). Anlaşmadan çekilmenin Trump'ın seçim kampanya vaatlerinden olduğunun, İsrail'i memnun etmek için bir gereklilik olduğunun ve Kongre'deki Cumhuriyetçilerin de bu kararı desteklediğinin altını da çizmek gerekir.

Avrupa Birliği üyeleri ise ABD'nin İran'ın yarattığı nükleer tehdidi ortadan kaldıran, uzun yıllar süren ve İran ile uzlaşmayı sağlayan anlaşmadan çekilmesine karşı durarak anlaşmaya olan desteklerini belirtmişlerdir. Fransa, Almanya ve İngiltere, ABD'nin anlaşmadan çekilmesine engel olabilmek adına ABD'nin İran'ın kıtalararası füze sistemi geliştirmesi konusundaki çekinceleri için orta yol bulmaya çalışmışlar ancak Ocak 2018'den Mayıs 2018'e kadar süren görüşmeler sonuç vermeyince ABD'nin anlaşmadan çekilmesine engel olamamışlardır (Tabatabai ve Tam, 2020: 6). Anlaşma, AB'ye hem ekonomik kazanım hem de prestij sağladığı için Birlik tarafından oldukça önemsenen bir diplomatik proje olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede sürekli olarak anlaşmaya bağlılığını yineleyen AB ülkeleri, İran ile ticarete devam edebilmek için özel bir mekanizma oluşturmuşlardır. Ancak İran ile ticari faaliyetlere özel araç desteği anlamına gelen ve İngiltere, Fransa ve Almanya'nın öncülüğünde kurulan ve AB ile İran arasında mal ve bankacılık değişimlerini kolaylaştırıcı bir mekanizma olan INSTEX (Instrument in Support of Trade Exchanges), AB ülkelerinin ABD yaptırımlarına maruz kalma korkusundan dolayı beklenen başarıyı sağlayamamıştır (Pop, 2020: 106). Anlaşmanın sona ermesi çok taraflı diplomasi açısından önemli bir sonuç yaratmaktadır. Liberal düzenin devamlılığı açısından işbirliği kapsamında tehdidin aza indirilmesi ve

silahsızlanmanın sağlanması çerçevesinde ABD'nin Kapsamlı Ortak Eylem Planı'ndan çekilme kararı, önemli bir kayıp olmuş ve transatlantik ilişkiler açısından da ciddi bir kırılmayı beraberinde getirmiştir (Pop, 2020: 102). Bununla birlikte, İran gibi Ortadoğu'nun çok önemli bir aktörünü sistemin dışına itmek stratejik çıkarlar açısından da hatalı olmuş ve bu açıdan Trump hem çok taraflılığı sarsarak müttefiklerini hayal kırıklığına uğratmış hem de bölgede güç dengesini bozan hamleleriyle realist perspektif açısından da ABD politikalarına zarar vermiştir.

İsrail-Filistin Sorunu ve Suriye İç Savaşı Konusunda Ayrışma

ABD ve AB Trump döneminde Ortadoğu politikaları konusunda İran sorunundan sonra en ciddi problemi, İsrail-Filistin sorunu konusunda yaşadılar. ABD'nin 2017 yılında İsrail büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıma kararı, Avrupa başkentlerinde oldukça sert eleştirilen kararlardan olmuştur. Trump'ın Ortadoğu barışını tehdit eden bu kararı, AB üyelerinden sert tepkileri beraberinde getirmiştir. ABD'nin büyükelçiliği taşıma kararı realist perspektiften değerlendirildiğinde de hiçbir çıkara hizmet etmediği gibi müttefikleriyle kriz yaşamasına neden olan önemli problem olmuştur. İspanya'nın Filistin'i tanıyabileceğine dair yaptığı açıklama, Avrupa'dan gelen sert tepkinin örneklerindedir. Trump, kendisinden önceki başkanların Ortadoğu barışı için yaklaşık 15 yıldır izledikleri yoldan tamamen farklı bir yol izlemiştir. Başkanın farklı bir strateji izlemesinin temel nedenleri; Netanyahu hükümetini tamamen kendisinden yana kılmak, Sünni cihatçılarla mücadele etmek, İran'ı kontrol altında tutmak, Filistinlileri barışa ikna etmek için zorlayıcı bir strateji benimsemek ve Filistin'i 1967 sınırlarını baz alan bir devlet amacından uzaklaştırmak olarak sıralanabilir (Kausch, 2018: 10). İngiltere ve Fransa'nın Güvenlik Konseyi'nde ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımaktan çekilmesi konusunda hazırladıkları taslak karar, Avrupa'nın lider ülkeleri olarak karardan rahatsızlıklarını göstermektedir (Kausch, 2018: 5).

Büyükelçiliğin Kudüs'e taşınması kararından sonra diğer önemli konu, Trump tarafından "Yüzyılın Anlaşması" olarak adlandırılan ve Filistin meselesine yönelik çözümler içeren planın AB tarafından reddedilmesidir (Elgindy, 2019). Doğu Kudüs'ün başkent olduğu bir Filistin devleti kurulmasını ve Batı Şeria'da ilhak edilen bölgelere kurulan Yahudi yerleşimlerinin İsrail'e verilmesini öngören plan, İsrail tarafından memnuniyetle karşılanırken, Filistin yönetimi ve Arap Birliği tarafından reddedilmiştir. Tarafların görüşleri göz önüne alınmadan sadece İsrail'in çıkarları göz önünde bulundurularak hazırlanmış bu plan, liberal sistemin önemli temellerinden olan çok taraflılığa karşı da ciddi bir tehdit oluşturmuştur. Bununla birlikte Trump döneminde ABD yönetiminin Filistinli mültecilere verdiği ekonomik desteği de kesmesi kendisinden önceki yönetimlerin Filistin-İsrail sorununa bakışındaki farklılaşmaya işaret etmektedir. ABD'nin bu fon üzerinden de 200 milyar

dolarlık ekonomik kesintiye gitmesi (Elgindy, 2019) liberal sistemin etik değerlerle ilgili normatif yönünün sorgulanmasına neden olmuştur.

Trump döneminde Ortadoğu politikaları konusunda genel olarak pek çok anlaşmazlık yaşayan ABD ve AB, Suriye'den çekilme kararı, çatışma sonrası yeniden yapılandırma süreci ve Batı ittifakının Suriye'deki varlığı konusunda da anlaşmazlığa düşmüştür. Trump iktidara geldiğinden beri Suriye iç savaşının, DAES terör örgütü ile mücadele dışında dış politika önceliği olmadığını altını çizmiştir. Trump yönetimi, DAES ile mücadelenin başarıyla tamamlandığını ilan ettikten sonra Suriye'den bir an önce çekilmek istemiş ve savaş sonrasındaki süreçte de yapıcı bölgesel bir rol oynamaktan kaçınmıştır. ABD'nin tamamen ulusal çıkarıya dayalı ve dinamikleri göz ardı eden politikaları ve müttefikleriyle fikir birliğine varmadan verilmiş Suriye'den çekilme kararı, AB üyesi partnerlerle arasının açılmasına neden olmuştur (Erlanger, 2019b). Ayrıca kısa vadede ABD'nin çıkarına hizmet ediyor gibi görünen bu kararlar uzun vadede ABD'nin bölgelerdeki etkinliğine ve bu bölgedeki stratejik ihtiyaçlarına zarar verdiğinden izlenen politikalar sadece liberal dünya düzenine zarar vermemekte, realizmin öne sürdüğü dış politika gereklilikleriyle de örtüşmemektedir. Bu çerçevede ABD, hem kendi temel stratejisine zarar vermekte hem de Avrupalı partnerleriyle arasının açılmasına neden olmaktadır.

AB üyesi ülkeler, DAES'e karşı oluşturulan koalisyonda ABD ile birlikte mücadele etmişler, Fransa ve Britanya hava saldırılarına ABD'nin yanında katılmışlardır. AB'nin savaş sırasında sağladığı katkı, finansal destek olmuş ve Birlik, Suriye'ye yaklaşık 10 milyar Avro civarında insani yardımda bulunmuştur (Youngs, 2018: 1). Her ne kadar AB'nin desteği finansal, Fransa ve İngiltere'nin ABD'ye sağladığı destek sembolik olsa da Batılı müttefikler, savaş sonrası süreçte Suriye'de siyasi bir rol konusunda da ısrarcı olmuşlardır (Youngs, 2018: 2). Özellikle Fransa, ABD'nin Suriye'den çekilmesinin Rusya ve İran'ı dengeleme politikasına büyük bir yanlış olacağını belirtmiştir (Youngs, 2018: 2). Örneğin Fransa ve Almanya mülteci sorunun önlenmesi ve İdlib konusundaki anlaşmanın gerekliliklerinin yerine getirilebilmesi için Astana sürecini desteklemişler ve ABD'nin bu süreçte de daha fazla rol oynaması gerektiğine inanmışlardır. Ayrıca ABD'nin çekilmesinin Türkiye'nin gerçekleştireceği askeri operasyonlara yeşil ışık yakıyor olması da AB ülkelerini rahatsız etmiştir (McAuley ve Noack, 2019). Bu bağlamda AB üyelerinin tutumları, Suriye'den bir an önce çekilmek isteyen ve çatışma sonrası sürecin ekonomik yükünü üstlenmekten kaçınan ABD'nin tutumundan farklı olmuştur (Kausch, 2018: 9).

Ayrışan Ekonomi ve Ticaret Politikaları

AB ve ABD İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde sadece uluslararası güvenlik politikalarını değil aynı zamanda uluslararası finans ve ticaret

politikalarını da birlikte şekillendirmişler, Bretton Woods sisteminin kurumlarını birlikte inşa ederek liberal sistemin temel düzenlemelerini işbirliği içerisinde gerçekleştirmişlerdir. 2008 ekonomik krizi ile birlikte liberal sistemin içine düştüğü krize rağmen G-20 Londra Zirvesi'nde bir araya gelen taraflar, krizden çıkmak için alınacak önlemler ve hazırlanacak ekonomik yardım paketleri konusunda anlaşmışlardır. ABD başkanı Obama ile Almanya şansölyesi Merkel, alınacak önlemler ve uygulanacak politikalar konusunda aynı fikirde olmamalarına rağmen liberal sistemin en büyük krizlerinden birisini yenebilmek için birlikte hareket etmişlerdir. Dolayısıyla ABD ve AB genel anlamda dünya ticaret ve finans sisteminin işleyişi konusunda mevcut sistemin sorunsuz işleyişini savunmaktadırlar. Sözü edilen sistemin devamlılığı ABD'nin mevcut gücünün devam etmesini sağlamış, mevcut ekonomik sistem, başka bir gücün sıvrılmasına izin vermemiş böylece güç dengesi korunmuştur. Ancak Trump'ın göreve gelmesiyle Amerika'yı yeniden büyük yapma sloganı çerçevesinde uluslararası ticarete korumacı politikalar izlemek konusundaki kararlılığı, Avrupalı partnerleri ile ABD arasında başka bir güvensizlik ve tedirginlik konusu haline gelmiştir. Bu çerçevede Trump'ın ekonomi politikalarının ABD'nin uzun vadeli çıkarlarına nasıl hizmet ettiğinin anlaşılması güç olduğu gibi sistemin devamlılığı açısından ihtiyaç duyulan müttefiklerle ortak ekonomi politikalar geliştirmek konusunda anlaşmazlığa düşmek, Stephen Walt, John Mearsheimer gibi realist analistlerin bakış açısıyla da örtüşmemektedir (Mearsheimer ve Walt, 2016: 72, Walt, 2018, Mearsheimer, 2016). Sözü edilen analistler, güç dengesinin sağlanması açısından önemli aktörler olarak kabul edilen müttefiklerin kaybedilmesinin hatalı olduğunun altını çizmektedir.

Amerika'yı yeniden büyük yapma sloganı, Ronald Reagan tarafından da kullanılmış, o dönemde bu amacın gerçekleştirilmesi için Sovyetler Birliği hedef ülke olmuştur. Trump aynı sloganı kullanarak ana rakibi ve en büyük tehdit olarak Çin'i tespit etmiştir. Çin'in giderek sistemin daha etkin aktörü haline gelmesi, Başkan Obama döneminde başlayan bir süreçtir. 2008 ekonomik krizinden sonra Çin yükselen bir ivme ile dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelmiştir (Ortega, 2020: 2). Trump, ABD'nin en önemli rakibi olarak gördüğü ve ekonomiyi büyük zarara uğrattığını düşündüğü Çin ile mücadele etmek adına ekonomik danışmanlarını bu ülkeye karşı şahin politikalar izlenmesi gerektiğini düşünen; Peter Navarro, Wilbur Ross, Robert Lighthizer ve Mathew Pottinger gibi isimlerden seçmiştir. Bu ekibin öne çıkan en önemli özelliği, dış ticarete korumacı politikalar uygulanması ve Çin'e karşı sert önlemlerin alınması gerektiği konusunda hemfikir olmalarıdır (Larres, 2020: 104). Çin'in aynı 1987'de Japonya'nın ABD ekonomisine verdiği zarar gibi zarar verdiği, bu nedenle en önemli önceliğin Çin'in rekabetiyle baş edecek politikaların belirlenmesi olduğu düşüncesi, ABD'nin dış ticaret politikalarına yaklaşımını belirlemiştir. 2016 yılında Çin'e 347 milyar dolar açık veren ABD

ekonomisi aynı yıl 147 milyar dolarda AB'ye açık vermiştir (Larres, 2020: 106). Sözü edilen açıklar 2018 yılında AB ile 115 milyar dolar ve Çin ile 365 milyar dolar ticaret açığı ile devam etmiştir (Larres, 2020: 106). Dolayısıyla Trump'ın uluslararası ticaretteki agresif ve çok taraflılıktan uzak politikalarını bu çerçevede değerlendirmek gerekir.

ABD, Çin'e karşı gümrük vergilerinin yükseltilmesi, Çin'deki ABD firmalarının ülkeye çağırılması gibi bir dizi korumacı önlem olarak ticaret savaşları döneminin başlamasına neden olmuş, AB de bu politikalardan nasibini almıştır. Trump'ın alüminyum ve çelik üzerinde arttırmak istediği %25 oranındaki vergiler, AB tarafında ciddi bir memnuniyetsizliğe neden olmuştur (Schneider-Petsinger, 2019: 4). Dünya Ticaret Örgütü sisteminin ve kurallarının etkin bir şekilde işlemediği bu dönemde, partnerler arası gerçekleşen ticaret savaşları, ciddi ekonomik ve siyasi sonuçlar doğurmuştur.

Genel olarak AB ile ticarete yaşanan sorunlar, en çok Almanya-ABD ilişkileri açısından belirleyici olmuştur. ABD'nin dördüncü büyük ticaret açığını 69 milyar dolar ile (Çin, Meksika ve Japonya'dan sonra) Almanya ile olan ticaretinde vermesi, Trump'ın şansölye Merkel'e olan sert eleştiri ve politikalarını da açıklar niteliktedir (Akhtar, 2019). Almanya'nın önemli otomobil firmaları üretimlerinin ABD yerine Avrupa'ya ve ucuz iş gücü fazla olan Meksika gibi ülkelere kaydırmaları ve Mercedes, BMW ve Volkswagen gibi markaların üçüncü dünya ülkelerinde ürettikleri otomobilleri ABD'ye ihraç etmeleri başkanın büyük tepkisine ve otomobil vergilerine uygulanacak gümrük vergisinin %35 oranına yükseltilmesine neden olmuştur (Larres, 2020: 120). Elbette bu yüksek oran, Çin'den Almanya'dan ve Meksika'dan ABD'ye ihraç edilecek otomobillere uygulanacak vergi düşünüldüğüne ciddi bir yüke işaret etmektedir (Larres, 2020: 120). Bununla birlikte Trump ve Merkel arasındaki anlaşmazlık sadece otomobil sanayine uygulanan yüksek vergi oranları değildir. Bununla birlikte Almanya'nın Nordstream 2 projesiyle Ukrayna'yı devre dışı bırakarak Rusya'dan doğal gaz almak üzere anlaşması ABD ve AB içerisinde de büyük tartışmalara neden olmuş, Merkel'in, Trump tarafından Rusya'nın tutsağı olarak nitelendirilmesi ile birlikte ilişkiler oldukça negatif yönde etkilenmiştir (The White House, 2018).

Almanya, AB içerisinde geleneksel olarak transatlantik bağları en güçlü olan ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da bu çizgiden çıkmayan Birliğin lider ülkesidir. Dolayısıyla Irak Savaşı sırasında meydana gelen Schröder-Bush gerilimi sayılmazsa Alman şansölyesi ile ABD başkanı arasındaki ilişkilerin bu kadar kötü hale gelmesi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk defa tezahür etmiştir. İlişkiler bu derece gergin hale geldikten sonra AB ve Çin arasındaki ilişkiler yakınlaşmaya başlamış, Çin ve AB arasında 2018 yılında düzenlenen Zirve'de AB, Çin tarafından kapsamlı "stratejik partner" olarak kabul edilmiştir. Dünya Ticaret Örgütü düzenlemelerinin AB ile birlikte müzakere

edilerek çok taraflılığın birlikte korunması üzerine Xi Jinping'nin yaptığı konuşma (The State Council Information Office- The People's Republic of China, 2017) uluslararası ticaret sisteminin Trump tarafından hiçe sayıldığı bir dönemde oldukça manidardır. ABD ve AB arasında güvenlik anlamında yaşanan sorunlar, Rusya için avantaj yaratırken ticaret ve ekonomi konusundaki anlaşmazlıklar uzun süredir yumuşak güç dengesi politikaları ile sistemdeki ağırlığını arttıran Çin için avantaj haline gelmektedir. Xi Jinping, bütüncül bir AB ile ticaret yapmanın önemini vurguladığı konuşmaları ve AB'nin içine sürekli olarak daha fazla angaje olma çabalarıyla uluslararası sistemde ABD'nin rakibi olmak adına giderek daha zorlayıcı bir aktör olmaktadır (CGTN, 2020, Cheng, 2020).

Özellikle AB'nin güney kanadında Portekiz, İtalya, Yunanistan gibi ülkelerde Çin'in ekonomik etkisi artmakta, 17+1⁵ girişimiyle Çin, Doğu Avrupa ülkeleri ile de etkin işbirliği kurmaktadır (Przychodniak, 2018: 165). Bu çerçevede İtalya'nın Tek Kuşak, Tek Yol projesinin resmi olarak bir parçası haline gelmesi, AB Komisyonu ve Fransa-Almanya hattı tarafından da ciddi biçimde tartışılmıştır (Çalışkan, 2019). Dolayısıyla ABD-AB arasında ayrışan çıkarlar, Çin'in AB içine daha fazla angaje olmasına olanak tanımaktadır. Bu tehlikeyi fark eden Trump, AB ülkeleriyle gümrük tarifelerinin indirilmesini ve korumacı politikaları yeniden müzakere etmiş, yeni vergiler getirilmemesi ve Dünya Ticaret Örgütü düzenlemelerinin gözden geçirilmesi konusunda AB ile uzlaşma sağlamıştır (Morin ve Cassella, 2018). Bununla birlikte uluslararası ticaretin işleyişine yönelik pek çok sorunu arkasında bırakmıştır.

Taraflar arasında yaşanan ticaret savaşlarının yanı sıra Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (Transatlantic Trade and Investment Partnership – TTIP) Anlaşması'nın da Transpasifik Ticaret Anlaşması gibi Başkan Trump tarafından sona erdirilmesi, AB ve ABD arasında sorunlu konu başlıklarından birisini oluşturmuştur. Anlaşma müzakereleri on beş tur sürmüş ve iki blok arasındaki yatırım ve ticaret hacmini ciddi biçimde arttıracak bir anlaşmanın sona erdirilmesi, AB ve ABD ekonomik ve yatırım ilişkilerini etkileyen faktörlerden birisi olmuştur.

⁵Çin Kuşak ve Yol Projesi çerçevesinde pek çok ülkeyi projeye dahil etmekte ve yeni işbirlikleri oluşturmaktadır. 16+1, 2012 yılında Çin'in Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin beraber geliştirdiği bir sınır ötesi iş birliği platformudur. Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Slovenya, Hırvatistan, Romanya ve Bulgaristan ile Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Makedonya ve Sırbistan gibi ülkelerin katıldığı girişim; yatırımlar, ulaşım, finans, bilim, eğitim ve kültür alanında yapılan yatırımlarla işbirliğini hedeflemektedir. Yunanistan'ın da platforma dahil olmasıyla birlikte platform, 17+1 olarak isimlendirilmiştir (Kavalski, 2019).

Sonuç

Ekonomik kriz, Arap Baharı, Suriye Savaşı, mülteci sorunu, Ortadoğu'daki askeri müdahalelerin siyasi ve ekonomik yükü gibi ciddi sorunların ardından İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD ve Avrupalı partnerleri tarafından inşa edilen liberal dünya düzeni, kriz sürecine girmiştir. Bu sürecin getirdiği popülist dalganın etkisiyle Trump'ın göreve gelmesi ise liberal dünya düzeni ve transatlantik ilişkilerin temelleri olan ortak değerler, kolektif güvenlik anlayışı, ortak bölgesel politikalar, ekonomi ve ticaret sistemini ciddi bir değişimle karşı karşıya bırakmıştır. Demokrasinin korunması, çok taraflılık, liberal düzenin devamlılığı ve küresellik gibi değerler üzerine kurulu güven duygusu yara almış, ortak tehdide karşı geliştirilen stratejik işbirliği, istihbarat paylaşımı, ortak yürütülen askeri müdahaleler gibi kolektif güvenliği oluşturan konularda derin anlaşmazlıklar söz konusu olmuştur. Bununla birlikte ekonomi alanında izlenen politikalardaki farklılaşma ve ABD'nin kısa vadeli ulusal çıkarlara odaklanan ekonomi politikaları, AB'nin geliştirdiği çok taraflı ve liberal ticaret ve finans sisteminin geleceği açısından endişe verici olmuştur. Trump tarafından ilkeli realizm olarak isimlendirilen dış politika anlayışı müttefiklerin hiçe sayıldığı, ulusalcı ve korumacı, jeostratejik çıkarların gerçekleştirilmesinden uzak, bölgelerdeki güç dengelerinin korunmasını göz ardı eden bir çerçevede gerçekleştiğinden hem liberal dünya düzenine hem de ABD'nin geleneksel dış politikasına zarar vermiştir. Bununla birlikte uzun vadede ülke çıkarlarına ve İkinci Dünya Savaşı'ndan beri sistemin belirleyici aktörünün ABD olmasını sağlayan düzene zarar vermesinden ötürü realist ekolün önemli akademisyenleri, Trump'ın politikalarının realist politikalar olarak kabul edilemeyeceğinin de altını çizmişlerdir.

Trump, dünyanın çeşitli bölgelerinde güç dengesini ve mevcut ittifaklar sistemini bozan politikalar uygulamış, bölgelerdeki dengeleri sarstığı gibi risk yaratan aktörleri sistemin dışına iterek Batı ittifakı için güvenlik sorunlarına neden olan politikalar izlemiştir. Özellikle İran ile yapılan nükleer anlaşmanın sona erdirilmesi kararı, Suriye'den müttefikleri ile görüş birliğine varmadan çekilme ve İsrail-Filistin sorununda tek taraflı bir vizyonla çok taraflılıktan uzaklaşan tutumlar, transatlantik ilişkilerde önemli gerilim noktaları olmuştur. Sözü edilen politik farklılıklar, çıkarlardaki ayrışmadan ziyade uzlaşma kültürü, çok taraflı diplomasi ve uluslararası kurumların güvenilirliğine zarar verdiğinden liberal düzen açısından da önemli kayıplar olmuştur. Önceki dönemlerde ABD başkanları, Ortadoğu politikalarında bölgesel aktörlerin oluşturduğu bloklar arasındaki dengelerin ayrımını gözetken ve Avrupalı liderlerle daha uyumlu politikalar izlemişlerdir. Dolayısıyla geçmiş dönemlerde ABD çıkarları öncelense bile kurulan sistem, müttefiklerin de kazanç sağlamasına hizmet eden bir sistem olmuştur. Trump döneminde ise geleneksel dış politikadan kopuş, Batılı müttefiklerin konumlanmalarını zorlaştırmıştır.

Tüm bu olumsuzluklara ek olarak, liderler arasındaki yakın ilişkilerin ve diyalogun sarsılmış olduğunu da eklemek gerekir. Soğuk Savaş döneminin en önemli unsurlarından olan Avrupalı liderlerle (özellikle transatlantik bağları önemseyen Alman şansöyeleri) yakın ilişkiler ve paralel dış politika yürütme tutumu, Trump döneminde sürdürülemedi, Avrupalı liderlerle pek çok konuda düştükleri fikir ayrılıkları, kişisel diyalogun da aksamasına neden olmuştur. Bununla birlikte neredeyse tüm ABD başkanları tarafından desteklenmiş olan AB bütünleşmesinin Trump'ın Brexit sürecinde yaptığı konuşmalarda ortaya koyduğu şekilde desteklenmemesi AB ülkelerinde hayal kırıklığı yaratmıştır. Değişen tüm bu faktörler, AB ülkelerinin savunma ve bütünleşme konusunda kendi geleceklerini yönlendirme konusunda daha tutkulu olmalarını sağlamış, bu süreç AB'yi PESCO'nun canlandırılması ve daha derinleşmiş bütünleşme modellerinin değerlendirilmesi konusunda teşvik etmiştir.

Bu çerçevede önemli olan nokta tüm bu değişimin Trump dönemi ile sınırlı mı olduğu yoksa bundan sonraki dönemde transatlantik ilişkilerin farklı bir düzende ve farklı dinamiklerle mi gerçekleşeceği sorudur. Trump'ın liberal dünya düzenini zedeleyen ancak yerine gerçek anlamda realist politikalar da üretmeyi başaramayan dış politika anlayışının yeni dönemde sürdürülmesi, ABD'nin gücünün devamlılığı açısından sorunlu görünmektedir. Bu çerçevede Kasım 2020 ABD seçimlerinde Joe Biden'ın seçilmesinin hemen ardından ABD'nin Paris İklim Anlaşması'na geri döneceği, Transatlantik Ticaret ve Yatırım İşbirliği Anlaşması'nın yeniden gündeme gelebileceği gibi açıklamalar, Trump döneminde yaşanan krizin dönemsel ve lidere bağlı olduğuna işaret etmektedir. Her ne kadar Çin ve Rusya'nın yükselişi, uluslararası ilişkilerde rekabetin artmış olması ve uluslararası kurumların güç kaybetmesi gibi gelişmeler transatlantik ilişkinin Soğuk Savaş ve sonrasında olduğu kadar zirve noktasında olmayacağına işaret etse de, sürekli artan Rusya ve Çin tehdidi, asimetrik tehditler, hibrid savaş sorunsalı, siber güvenlik problemleri, ABD ile AB arasında güvenlik alanında işbirliğinin hala hayati bir gereklilik olduğunu göstermektedir. Ayrıca şiddetle artan ticaret savaşları ve büyük krizin atlatılmasına rağmen hala ciddi tehditlere açık liberal ekonomik sistem, tarafların tüm problemlere rağmen işbirliği yapmalarını gerektirmektedir. Bu bağlamda ABD'nin kendi kurduğu düzene ve kurumlara sahip çıkması ve inşa edilmiş değerlerin devamlılığını sağlaması ve dış politikada geleneksel çizgisine dönmesi önemli bir gerekliliktir. ABD'nin Transatlantik ittifakın kurduğu düzeni ayakta tutabilmek adına işbirliğine döneceği açıktır.

Kaynakça:

- Akhtar, S. I. (2019) “U.S.-EU Trade and Economic Issues”, *IF10931*, Congressional Research Service, CRS Report.
- Baig, M. A. ve Muhammad, S. S. (2020) “Trump’s False ‘Realism’”, *International Bulletin of Political Psychology*, 20 (1): 2-19.
- Bialos, J. P. (2017) “Trump’s NATO Burden-Sharing Fervor: Take It for a Drive at Munich”, *Defense News*, 15 Şubat, <www.defensenews.com/opinion/commentary/2017/02/15/trumps-nato-burden-sharing-fervor-take-it-for-a-drive-at-munich/>, (10 Eylül 2019).
- Böller, F. (2020) “A Breakdown of Trust: Trump, Europe and the Transatlantic Security Community”, içinde Oswald, M. (der.), *Mobilization, Representation, and Responsiveness in the American Democracy*, (PalgraveMacmillan, Cham), ss. 301-19.
- CGTN (2020) “Xi Jinping: China, EU should be committed to multilateralism, dialogue”, 5 Eylül, <<https://news.cgtn.com/news/2020-09-14/Xi-attends-China-Germany-EU-leaders-meeting-via-video-link-TMA0kfp51K/index.html>>, (20 Aralık 2020).
- Chazan G. ve Peel, M. (2019) “U.S. Warns Against European Joint Military Project”, *Financial Times*, 14 Mayıs, <<https://www.ft.com/content/ad16ce08-763b-11e9-bbad-7c18c0ea0201>>, (10 Temmuz 2019).
- Cheng, E. (2020) “China’s Xi says country will speed up trade talks with EU, Japan and South Korea”, *CNBC*, 4 Kasım, <<https://www.cnbc.com/2020/11/04/chinas-xi-says-country-will-speed-up-trade-talks-with-eu-japan-rok.html>>, (15 Aralık 2020).
- Chifu, I. ve Frunzeti, T. (2018) “Trump Doctrine. The “Principled Realism’”, *Strategic Impact*, 68-69 (3-4): 7-17.
- Cronberg T. (2017) “No EU, No Iran Deal: The EU's Choice Between Multilateralism and the Transatlantic Link”, *The Nonproliferation Review*, 24 (3-4): 243-59.
- Çalışkan, G. (2019) “Dünyada Eksen Kayması: AB-Çin Yakınlaşması”, *Ankara Kriz ve siyaset araştırmaları Merkezi*, 17 Nisan, <<https://ankasam.org/dunyada-eksen-kaymasi-ab-cin-yakinlasmasi/>>, (20 Aralık 2020).
- Çayhan, B. E. (2002) “Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, (3): 42-55.
- Elgindy, K. (2019) *Blind Spot: America and the Palestinians, from Balfour to Trump*, (Washington DC: Brookings Institution Press).
- Embury-Dennis, T. (2018) “Macron Says EU can no Longer Entrust its Security to the US Alone: It’s upto us”, *The Independent*, 27 Ağustos, <<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/emmanuel-macron-fran>

- ce-president-eu-security-donald-trump-us-a8509606.html>, (15 Temmuz 2020).
- Erlanger, S. (2019a) “Macron Says NATO Is Experiencing Brain Death Because of Trump”, *The New York Times*, 7 Kasım, <<https://www.nytimes.com/2019/11/07/world/europe/macron-nato-brain-death.html>>, (8 Kasım 2019).
- Erlanger, S. (2019b) “Trump’s Syria and Ukraine Moves Further Alienate America’s Already Wary Allies”, *The New York Times*, 24 Ekim, <<https://www.nytimes.com/2019/10/24/world/europe/trump-syria-ukraine-europe.html>>, (8 Eylül 2020).
- European Commission (2018) “EU Budget: Stepping Up the EU’s Role as a Security and Defence Provider”, 13 Haziran, <https://ec.europa.eu/growth/content/eu-budget-stepping-eus-role-security-and-defence-provider_en>, (6 Ocak 2020).
- European Defence Agency (2019) “Defence Data 2017-2018 / Key Findings and Analysis”, <www.eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/eda-defence-data-2017-2018>, (2 Ekim 2019).
- European Parliament (2018) “European Deterrence Initiative: the transatlantic security guarantee”, *Briefing*, <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625117/EPRS_BRI\(2018\)625117_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/625117/EPRS_BRI(2018)625117_EN.pdf)>, (6 Ocak 2020).
- Hamilton, D. S. (2017) “Trump’s Jacksonian Foreign Policy and its Implications for European Security”, *Swedish Institute of International Affairs*, (2): 1-8.
- Howorth, J. (2019) “Differentiation in Security and Defence Policy”, *Comparative European Politics*, (17): 261-77.
- Ikenberry, G. J. (2006) *Liberal Order and Imperial Ambition*, (London: PolityPress).
- Inglehart, R. F. ve Norris, P. (2016) “Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Have-Nots and Cultural Backlash”, *Harvard Kennedy School Faculty Research Working Paper Series*, RWP16-026.
- Kanat, K. B. (2018) “Transatlantic Relations in the Age of Donald Trump”, *Insight Turkey*, 20 (3): 77-88.
- Kausch, K. (2018) “Balancing Trumpism: Transatlantic Divergence in the Middle East”, *GMF Policy Brief*, 12 Aralık, <<https://www.gmfus.org/publications/balancing-trumpism-transatlantic-divergence-middle-east>>, (3 Eylül 2020).

- Kavalski, E. (2019) “China’s “16+1” Is Dead? Long Live the “17+1.””, *The Diplomat*, 29 Mart, <<https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/>>, (18 Aralık 2020).
- Kivimäki, T. (2019) “Power, Contribution and Dependence in NATO Burden Sharing”, *European Security*, 28(1): 66-84.
- Kocamaz, S. (2010) “Lizbon Antlaşması Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Geleceği”, *Ege Akademik Bakış*, 10(3): 951-80.
- Kocamaz, S. (2020) “Batı’yı Yeniden İnşa Etmenin Zorluğu Üzerine”, *UIK Panorama*, 17 Şubat, <<https://www.uikpanorama.com/blog/2020/02/17/batiyi-yeniden-insa-etmenin-zorlugu-uzerine-sinem-unaldilar-kocamaz/>>, (20 Nisan 2020).
- Kochis, D. (2020) “Recent EU Strategic Autonomy Advances Threaten the Transatlantic Link”, *The Heritage Foundation – Backgrounders*, 3470: 1-26.
- Larres, K. (2018) “Angela Merkel and Donald Trump - Values, Interests, and the Future of the West”, *German Politics*, 27(2): 193-213.
- Larres, K. (2020) “Trump’s Trade Wars: America, China, Europe, and Global Disorder”, *Journal of Transatlantic Studies*, (18): 103-29.
- McAuley J. ve Noack, R. (2019) “Withdrawal of U.S. Troops from Northern Syria Angers, Worries Europeans”, *The Washington Post*, 8 Ekim, <https://www.washingtonpost.com/world/europe/trumps-pullout-of-us-troops-from-northern-syria-angers-worries-europeans/2019/10/07/7a2c89f2-e8fe-11e9-85c0-85a098e47b37_story.html>, (8 Eylül 2020).
- McKay, J. (2019) “How Transatlantic is the Trump Administration?”, *Journal of Transatlantic Studies*, (17): 532-53.
- Mearsheimer, J. J. (1994/95) “The False Promise of International Institutions”, *International Security*, 19(3): 5-49.
- Mearsheimer, J. J. (1995) “A Realist Reply”, *International Security*, 20 (1): 82-93.
- Mearsheimer, J. J. (2016) “Donald Trump Should Embrace a Realist Foreign Policy”, *National Interest*, 27 Kasım, <<https://nationalinterest.org/feature/donald-trump-should-embrace-realist-foreign-policy-18502>>, (22 Aralık 2020).
- Mearsheimer, J. J. ve Walt, S. M. (2016) “The Case for Offshore Balancing: A Superior U.S. Grand Strategy”, *Foreign Affairs*, 95 (14): 70-83.
- Morin, R. ve Cassella, M. (2018) “Trump says no new tariffs against EU after parties agree to trade negotiations”, *Politico*, 25 Temmuz, <<https://www.politico.eu/article/donald-trump-jean-claude-juncker-announces-trade-negotiations-with-eu/>>, (18 Aralık 2020).

- NATO, (2014) “Wales Summit Declaration”, 5 Eylül, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm?mode=pressrelease>, (22 Aralık 2020).
- NATO, (2017) “Warsaw Summit Key Decisions”, Şubat, <https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-factsheet-warsaw-summit-key-en.pdf>, (20 Aralık 2020).
- NATO, (2019) “Defence Expenditure of NATO Countries (2012-2019)”, 25 Haziran, <www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/20190625_PR2019-069-EN.pdf>, (01 Eylül 2019).
- Nye, J. S. (2019) “The Rise and Fall of American Hegemony From Wilson to Trump” *International Affairs*, 95 (1): 63-80.
- Nye, J. S. (2020) “The Dangers of Westlessness”, *The Diplomat*, 8 Mart, <<https://thediplomat.com/2020/03/the-dangers-of-westlessness/>>, (12 Haziran 2020).
- Ortega, A. (2020) “The U.S.-China Race and the Fate of Transatlantic Relations”, *CSIS Report*, 23 Nisan, <<https://www.csis.org/analysis/us-china-race-and-fate-transatlantic-relations-0>>, (2 Temmuz 2020).
- Paravicini, G. (2017) “Angela Merkel: Europe Must Take ‘Our Fate’ into Own Hands”, 28 Mayıs, *Politico.eu*, <www.politico.eu/article/angela-merkel-europe-cdu-must-take-its-fate-into-its-own-hands-elections-2017/>, (12 Eylül 2019).
- Payne, R. A. (2017) “Trump and American Foreign Policy; A Threat to Peace and Prosperity?”, Konferans Bildirisi, International Studies Association Annual Convention, Baltimore, MD, 22-25 Şubat.
- Peterson, J. (2018) “Present at the Destruction? The Liberal Order in the Trump Era”, *The International Spectator*, 53 (1): 28-44.
- Pop, A. (2020) “Diplomatic Negotiations and the Iran Nuclear Deal – Between the Realistic and Liberal Paradigms”, *CES WorkingPaper 12(2)*, Centre for European Studies, Alexandru Ioan Cuza University.
- Posen, B. R. (2015) *Restraint: A New Foundation for US Grand Strategy*, (NY: Cornell University Press).
- Pothier, F. ve Vershbow, A. (2017) “Nato and Trump: The Case for a New Transatlantic Bargain”, Atlantic Council, Washington.
- Przychodniak, M. (2018) “The “EU effect”: How European Union influences state’s involvement in the “16+1” China-Central and Eastern European Countries (China-CEEC) Initiative”, 16+1 Cooperation and China-EU Relationship, China-CEE Institute, Budapest, November.
- Schneider-Petsinger, M. (2019) “US-EU Trade Relations in the Trump Era: Which Way Forward?”, *Research Paper*, Mart,

- <www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2019-03-08US-EUTradeRelations2.pdf>, (8 Kasım 2019).
- Schrerer, B. (2019) “Trump, NATO and the Future of Europe’s Defence”, *The RUSI Journal*, 164 (1): 10-17.
- Snyder, G. H. (1997) *Alliance Politics* (Ithaca, NY: Cornell University Press).
- Sperling, J. ve Webber, M. (2019) “Trump’s Foreign Policy and NATO: Exit and Voice”, *Review of International Studies*, 45 (3): 511-26.
- Stokes, D. (2018) “Trump, American Hegemony and the Future of Liberal International Order”, *International Affairs*, 94 (1): 133-50.
- Tabatabai, A. ve Tam, E. (2020) “Prospects for European and U.S. Policy Toward Iran”, 22 Eylül, *GMF Policy Paper*, <<https://www.gmfus.org/publications/prospects-european-and-us-policy-toward-iran#>>, (11 Ekim 2020).
- Techau, J. (2015) “The Politics of 2 Percent: NATO and the Security Vacuum in Europe”, *Carnegie Endowment for International Peace*, Washington.
- The State Council Information Office- The People’s Republic of China (2017) “Full Text: Xi Jinping’s keynote speech at the World Economic Forum”, 6 Nisan, <http://www.china.org.cn/node_7247529/content_40569136.htm>, (15 Aralık 2020).
- The White House (2018) “What You Need To Know: Section 232 Investigations and Tariffs”, 8 Mart, <<https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/need-know-section-232-investigations-tariffs/>>, (21 Nisan 2020).
- Turhan, E. (2019) “Avrupa Birliği’nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının Savunma Boyutunun Gelişiminde PESCO’nun Rolü: Fırsatlar Ve Zorluklar”, *İşletme Fakültesi Dergisi*, 20(2): 347-74.
- Vuorelma, J. (2020) “From Identification to Division: Contesting Unity of the West From Within”, içinde Lehti, M., Pennanen, HR. ve Jouhki, J. (der.), *The West in Crisis?*, (PalgraveMacmillan, Cham), ss. 99-121.
- Walt, S. M. (2016) “Could There Be a Peace of Trumphalia?”, *Foreign Policy*, 14 Kasım, <<https://foreignpolicy.com/2016/11/14/could-there-be-a-peace-of-trumphalia/>>, (18 Mayıs 2020).
- Walt, S. M. (2018) “US Grand Strategy After the Cold War: Can Realism Explain It? Should Realism Guide It?”, *International Relations*, 32(1): 3-22.
- Waltz, K. N. (1996) “International Politics is Not Foreign Policy”, *Security Studies*, 6(1): 54-57.
- Youngs, R. (2018) “Bolstering Europe’s Localist Approach to Syria”, *Carnegie Europe*, 4 Nisan, <<https://carnegieeurope.eu/2018/04/04/bolstering-europe-s-localist-approach-to-syria-pub-75914>>, (20 Ağustos 2020).